STRIP SCHRIFT

Prijs f 6,25
Bfr. 125

TOME INKLEURSTERS

STAN HEINZE

258 - JAARGANG 26 NUMMER 1 - 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD - VERSCHIJNT 10x PER JAAR

2 Nieuwe strips

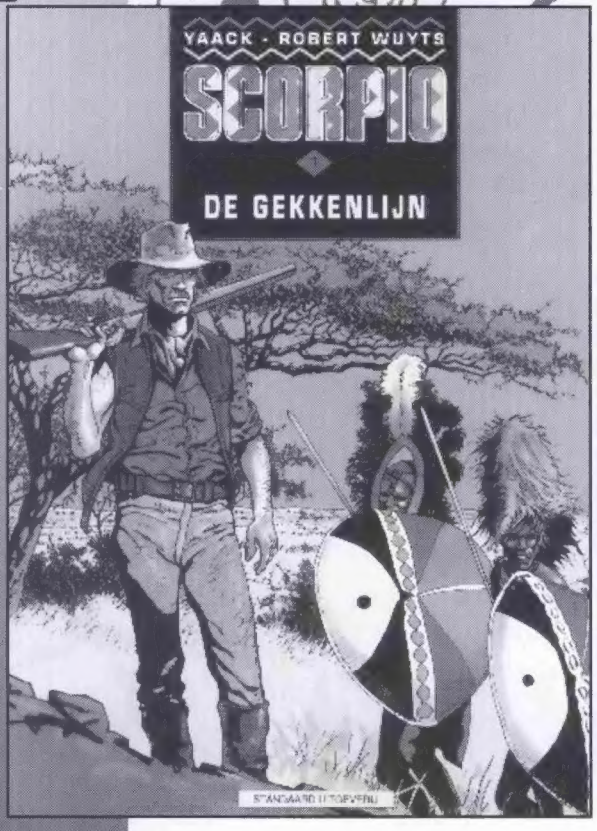

JOHAN & STEFAN
Bob de Moor

De Zwarte Draak — deel 1

In dit eerste avontuur kopen nonkel Zigomar en zijn neefjes. Johan en Stefan, een zeilboot bij de Chinese antiquair Wing. Voor ze het goed beseffen, krijgen ze af te rekenen met de Chinese bende van de Zwarte Draak. Die heeft het op hun vijand Tchang Tsé Wang, de meester van Wing, gemunt. Zigomar en zijn neefjes besluiten om Tchang Tsé Wang naar China te varen...

van STANDAARD UITGEVERIJ

SCORPIO
Robert Wuyts & Yaack

De gekkenlijn — deel 1

Het eerste verhaal speelt zich af rond de eeuwwisseling in Maasaï-land, Kenia. De oude Schot Steve McEwan vertelt er aan zijn vrienden, Maasaï-krijgers, zijn levensverhaal, in 1896 moet Steve noodgedwongen zijn grote jeugdliefde Moira achterlaten. Hij vertrekt naar Kenia om er op de ranch van zijn brutale neef Brian Kelly te gaan werken...

© STANDAARD UITGEVERIJ BELGIUM

STRIP SCHRIFT

Jaargang 26 februari 1993 nummer 1 (258)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Tijs Bagchus, Michel Nadorp, Arco van Os, Rik Sanders

Redactie-assistentie
Harry Wibier

Medewerkenden
Jos Beekman, Wout Beima, Ben Bits, Ruud Booms, Louis Cance, Michel Clessens, Amalia Deekman, Frans Hasselaar, Astrid M. Kraft, Arnel Lefevere, Johan Ligger, Willem Naber, Peter Nieuwendijk, Stefan Nieuwenhuis, Ron Pirson, Hans Pols, Gilles Ratier, Stefan Rutten, Chantal de Spiegeleer, Rudy Vrooman, Anton Waslander.

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020 - 6852229
Abonnementsprijs ƒ57,50 / Bfr.1150
Leden van het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.45 korting
Nederland: Postbank 209948 of
ABN-bank 54.89.74.330
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: ABN-bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Tervuren
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven contact opnemen met de redactie van Stripschrift

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Richard, Amsterdam; Geknipt Papier, Gent

Omslag
Kees de Boer

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Stripmakers hechten veel waarde aan stripbladen. Jong talent krijgt er de kans om voor het voetlicht te treden en gevestigde namen kunnen er hun nieuwe series proefdraaien. Daarom wordt alom het verscheiden van het blad Kuifje betreurd. Ingehaald door het eigen succes, zo heet het. Afgezien van de vraag of een voorpublikatie de verkoop van een album afremt of juist stimuleert, betekent de wankele positie van veel stripbladen een strop voor aanstormende jongelingen. Misschien is het echter uitgerekend die andere plaatjesmaker, de televisie, die uitkomst zal bieden. Zo is het niet alleen vermakelijk maar vooral ook leerzaam om Hanco Kolk en Peter de Wit in de Teleaccursus Strip- en cartoontekenen in de weerte zien met harkfiguurtjes en hulplijnen. Hopelijk zijn er onder de aandachtige kijkers een paar onbekende talenten die de lessen ter harte nemen en aan de oppervlakte komen drijven. Dit laatste lijkt echter het moeilijkste gedeelte van de cursus gezien de geringen publikatiemogelijkheden. Daarom bewaren Hanco Kolk en Peter de Wit hun belangrijkste les voor de laatste aflevering: begin je eigen blaadje!

Inhoud

4 **TOME** Gilles Ratier en Louis Cance
11 **BITS & PIECES** Ben Bits
12 **STAN HEINZE** Peter Nieuwendijk
14 **BRIEVEN**
15 **INKLEURSTERS** Stefan Nieuwenhuis
18 **IK DENK ER HET MIJNE VAN ...** Willem Naber
19 **ABC VAN DE BRD** Astrid M. Kraft en Hans Pols
22 **BOEKEN**
30 **ACTUALITEITEN**
34 **STARS & STRIPS** Michel Nadorp
36 **MIRABELLE** Chantal de Spiegeleer

TOME

Zo'n twaalf jaar geleden deed een nieuw duo, Tome & Janry**, zijn schuchtere intrede in de stripwereld met een kort verhaal van** *Robbedoes en Kwabbernoot*. **De verrassing onder de stripliefhebbers was groot want blijkbaar ging het hier om professionals die de kneepjes van het vak al onder de knie hadden. Als assistenten van** Dupa **en een ander beroemd duo,** Turk & De Groot**, hadden ze een goede leerschool gehad. In korte tijd maakten ze naam als de beste voortzetters van de serie** *Robbedoes en Kwabbernoot*.

door
GILLES RATIER
en
LOUIS CANCE

Omdat ze hun ei niet kwijt konden in een zo nauw getypeerde serie kwamen ze op het geniale idee om gags te gaan maken over de kindertijd van de beroemde groom. En de beeldenstormer *De Kleine Robbe* werd al snel een groot succes. Met tekenfilms in voorbereiding, met twee prijzen in Angoulème '92 en een nominatie voor 'Jeugdalbum van het jaar 1992' in Breda is het overduidelijk – voor zover er nog twijfel bestond – dat Dupuis hiermee een nieuwe stripklassieker in huis heeft.
Maar wie verbergt zich achter het pseudoniem **Tome**?

Philippe Vandevelde werd op 24 februari 1957 in Brussel geboren. Na zijn middelbare school studeerde hij een jaar journalistiek, een jaar grafische communicatie en vervolgens een jaar tekenen aan het Institut National des Arts Visuels. Al snel kreeg hij echter genoeg van zijn studie en werd hij verliefd op de strip. Zijn eerste werken signeerde hij met Phil, Philip of Tom. Maar om minder Amerikaans te zijn veranderde hij het al snel in **Tome**.
Tegenwoordig is Tome veelzijdig bezig. Hij heeft het tekenen laten vallen om zich uitsluitend met het schrijven van scenario's en het creëren van personages bezig te houden. Zoals *Soda*, eerst door **Luc Warnant** en later door **Bruno Gazzotti** getekend. Hij deinst er niet voor terug zijn talenten aan een volwassener en dus moeilijker genre te wijden met *De weg naar Selma*, getekend door **Philippe Berthet**, als resultaat.

LES PLUS OBSERVATEURS D'ENTRE VOUS AURONT REMARQUÉ QUE CONRAD ET YANN ÉTAIENT ABSENTS DES HAUTS DE PAGES CETTE SEMAINE...
WAAAH!
ILS ONT FINI PAR LES AVOIR!...
RASSUREZ-VOUS: EN FAIT, ILS SE SONT VOLONTAIREMENT RETIRÉS DANS LA MÉDITATION...
BON! Y S'RAIT TEMPS DE PENSER À NOTRE COME BACK!

Hoewel Tome al een respectabele carrière heeft opgebouwd, is dit waarschijnlijk nog maar het begin en zal hij ons stripliefhebbers nog vaak aangenaam verrassen.

Voelde je je al vanaf het begin van je carrière geroepen **tot het schrijven van scenario's?**
Tome: Ik denk dat er over het algemeen geen puur 'scenaristische' roeping bestaat. Je wilt alleen maar strips maken, pas later leer je je beperkingen kennen. Toen ik begon, was ik zowel tekenaar als scenarist. Later leerde ik **Janry** (Jean-Richard Geurts) en **Staif** kennen die het ook zo deden. Vanaf dat moment zijn we samen strips gaan maken. We tekenden alle drie aan hetzelfde verhaal maar al vanaf het begin was ik belast met het schrijven van het scenario.

Maar waarom nou net jij?
Ik zat toen in dienst en was moeilijk bereikbaar: het schrijven van een scenario is makkelijker op afstand, via de post, te doen dan het tekenen. Bovendien werkte iedereen naar eigen kunnen en deed wat hem het best afging. **Stéphane de Becker** deed de inkleuring en tekende de decors terwijl Janry zich bezig hield met een gedeelte van de personages en de inkting. We tekenden allemaal één of twee van de belangrijkste personages.

Zijn die werken ooit gepubliceerd?
Er staat een pagina in *Les mémoires de Spirou*. Die pagina zou eerst gepubliceerd worden in een fanzine maar dat is nooit verschenen. We zijn er even later toch in geslaagd dat verhaal door te verkopen en het heeft een prijs gekregen van het Belgische Ministerie voor Cultuur. Destijds waren ze zeer ontvankelijk voor strips. De jury vond het veelbelovend. En dat terwijl we hard op weg waren om beroeps te worden. Dat was pas echt een gag!

Zijn jullie kort daarna assistenten **van** *Dupa* **geworden?**
Het zit zo. Wij volgden een cursus bij **Guy Brasseur**, die in de jaren '60 aan een serie heeft gewerkt die *Scampi* heette. Hij had de gewoonte om aan het eind van het jaar professionele tekenaars uit te nodigen voor de beoordeling van het werk. Daar waren een paar vrienden van Guy bij: **Francis**, de auteur van *Bram Jager* en **Dupa**. Eerst heeft Francis aan Janry voorgesteld zijn assistent te worden. Dupa had al een medewerker, dat zal **Walli** geweest zijn. Maar die werkte met penselen en omdat Janry met de pen werkte, heeft Dupa later een ruil voorgesteld.

En jij bleef zolang buitenspel?
Nee, want Janry moest in dienst en hij moest dus vervangen worden bij Dupa. Omdat ik zijn vriend was, werd ik zijn vervanger. Toen Janry weer uit dienst kwam, zijn we een poosje bij elkaar gebleven en maakten we de decors van *Dommel* en *Niky*, maar ook van *Olivier Blunder*. Dupa was namelijk de assistent van **Greg** en schoof ons die klus toe. Maar ik moet toegeven dat Janry over het algemeen altijd wat vaardiger geweest is dan ik. Bovendien heb ik slechte ogen en dat zal ongetwijfeld alleen nog maar erger worden. Ik ben zowel verziend als astigmatisch en ik moet twee brillen opzetten om nauwkeurig te kunnen tekenen. Door die aandoening ben ik gaan twijfelen aan de mogelijkheid om mijn grafische talenten verder te kunnen ontwikkelen. Wat dat betreft heeft Janry meer geluk, hij is alleen maar bijziend. (lacht) Daar staat tegenover dat ik me steeds meer op m'n gemak ben gaan voelen met het scenario.

Bemoeide jij je met de scenario's van *Dupa*?
We hebben voor hem maar een paar gags gemaakt, net zoals voor **Turk & De Groot** bij wie we ook assistent waren. Zij moedigden ons aan om met eigen ideeën te komen. Die kochten ze dan van ons maar ze werkten die meestal ook helemaal om. Ik kan me maar een paar gags herinneren, zoals die waarin Leonardo een minuscule computer uitvindt waarvoor echter een heel spektakel nodig is om hem van energie te voorzien. Of die waarin Dommel op zoek is naar een baantje en oppasser wordt in een kennel waar alle honden hem als verrader behandelen. En dan nog dat verhaal waarin Dommel een heg met mest supersnel laat groeien en er een soort burcht in snoeit. Er zijn nog een paar andere geweest maar die vielen in het niet vergeleken bij de eigen produktie van Turk & De Groot. Die leerjaren blijven voor mij een prachtige herinnering.

Waarom hebben jullie juist bij Spirou **de kans gekregen om jullie eigen carrière te maken?**
De toenmalige hoofdredacteur, **Alain De Kuyssche**, wilde externe medewerkers bij het blad hebben. Ter gelegenheid van de verjaardag van *Bollie en Billie* vroeg hij een heleboel tekenaars om ieder een pagina te maken die dan tussen twee platen van **Roba** gevoegd zou worden. Toen wij het werk van Dupa kwamen brengen, vroegen ze ons wie we waren. Wij hebben vijf jaar lang voor Dupa bij Lombard gewerkt en nooit hebben ze ons iets gevraagd, ongetwijfeld om de meester niet voor het hoofd te stoten. Maar

Linksboven, Tome zoals Darasse hem ziet met De Kleine Robbe ernaast, door Tome en Janry.

Rechts, Berthet en Tome door Berthet.

Boven en op de volgende twee pagina's, voor één nummer van Spirou maakten Tome en Janry de tekeningen bovenaan de pagina's in plaats van Yann en Conrad.

CONSTATATION :
L'ANIMATION DES HAUTS DE PAGES EST D'UNE COMPLAISANCE VISQUEUSE À L'ÉGARD DES JEUNES AUTEURS...
VERRA-T-ON UN JOUR DES CRITIQUES ACERBES DE VOS PROPRES BANDES ?
D'AUTRES S'EN CHARGENT POUR NOUS AVEC DAVANTAGE DE TALENT !
IL FAUT POUVOIR RECONNAÎTRE LES LIMITES DE SES POSSIBILITÉS ...

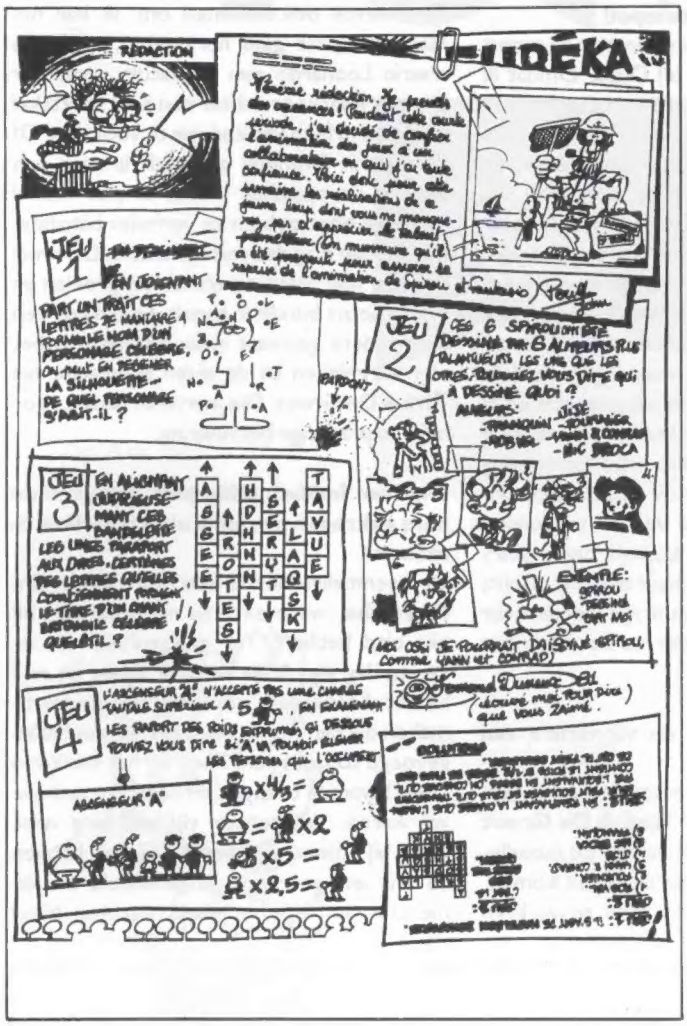

Links, *Jeureka ou les Aventures* de John Perill. Spelletjes voor Spirou die zich lieten lezen als een strip.

Rechts, de familie Robbedoes uit *De Kleine Robbe 3*.

gelijk de eerste keer dat we bij Spirou over de vloer kwamen, stelden ze ons een samenwerking voor. We hadden ons echter vastgelegd ten opzichte van Dupa en we konden niet teveel verplichtingen aangaan. Daarom zijn we puzzels gaan illustreren die we dan verluchtigden met strips om de striplezer die niet in puzzels geïnteresseerd was terug te winnen. Eigenlijk was het een extra strippagina die we samen tekenden en waarvoor ik meestal de scenario's schreef, wat Janry niet verhinderde om met zijn eigen ideeën te komen.

Waarom hebben ze nou net jullie gevraagd om de serie Robbedoes **voort te zetten?**

Dat is nogal bizar begonnen. We wisten niet dat **Fournier** moest stoppen, we hadden alleen maar gehoord dat de redactie scenario's zocht voor de serie. Er werd een prijsvraag uitgeschreven en De Kuyssche vroeg me mee te doen. Ik zei dat ik het best wilde proberen maar dat ik alleen een scenario zou schrijven als het door Janry getekend werd. Hij nam de handschoen op! Het was niet onze bedoeling om de serie over te nemen, het was uitsluitend een middel om te bewijzen dat we tot meer in staat waren dan het maken van puzzels. We hebben een verhaaltje gemaakt dat *De stem zonder meester* heette. Vervolgens kwamen we er achter dat de gevraagde scenario's bestemd waren voor **Nic Broca**, een tekenaar die niet de volledige goedkeuring van de toenmalige redactie weg kon dragen. De pagina's van Broca werden gepubliceerd en dat heeft ons ontmoedigd. Welnu, zo'n zes à acht weken later vertelde De Kuyssche dat hij ons verhaal ging publiceren en hij vroeg ons een cover te maken. We begrepen er niets meer van, **Fournier** was nog niet weg, **Broca** en **Cauvin** zaten er nog steeds, we hadden gehoord dat een zekere **Chaland** gevraagd was zijn versie te geven en toch vroegen ze van ons een cover.

Toch hebben ze nog regelmatig **korte verhalen van jullie gevraagd?**

Ze hebben zelfs een verhaal van meer dan dertig platen gevraagd, *Virus*. Maar de situatie nam een vervelende wending. We wisten niet goed meer of we aangenomen waren om *Robbedoes* te maken of om gebruikt te worden om anderen eruit te gooien. Er is zelfs een referendum onder de lezers gehouden om te weten te komen aan wie zij de voorkeur gaven. Op die manier zouden we met iedereen ruzie krijgen. Ik heb **Charles Dupuis** per brief meegedeeld dat ik liever niet bij die hele zaak betrokken wilde worden tenzij de verhoudingen duidelijk werden en de avonturen van *Robbedoes* alleen aan ons toevertrouwd zouden worden. Wat wel erg onwaarschijnlijk was omdat wij zonder meer de jongsten van de groep waren. Maar onverwachts bood Charles Dupuis ons een contract aan en heb ik *Virus* tot 44 platen opgerekt. Daarom zit er ook een kleine weifeling in het midden van het album, dat zijn de veertien platen die ontbraken. Ik had nog niet genoeg ervaring met het schrijven van scenario's om te beseffen dat er niet genoeg materiaal was om de boel op te rekken.

Werden jullie niet in hetzelfde hokje **gestopt als** *Yann* **en** *Conrad*?

Vooral later zijn we met elkaar vergeleken omdat Yann en Conrad ook als duo werkten. Conrad had enorme problemen met **José Dutillieux**, die verantwoordelijk was voor de censuur en ... de betaling van de platen. Wij hadden ook problemen met die vent: hij verlaagde onder andere de prijs van mijn platen ... Hij was het die Nic Broca het wereldje binnengeloodst had. Ze hadden samen bij Belvision gewerkt. Yann en Conrad gingen door voor vurige Fransen die de ingetogen Belgen de les kwamen lezen. Voor de gemiddelde Belg waren hun plannen behoorlijk verontrustend, zij hebben een revolutie bij Spirou veroorzaakt. Zij gingen tekeer tegen de hele wereld behalve tegen ons en

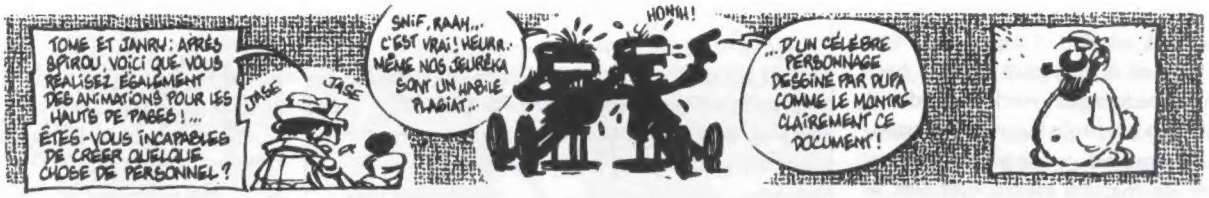
TOME ET JANRY: APRÈS SPIROU, VOICI QUE VOUS RÉALISEZ ÉGALEMENT DES ANIMATIONS POUR LES HAUTS DE PAGES!...
ÊTES-VOUS INCAPABLES DE CRÉER QUELQUE CHOSE DE PERSONNEL?
JASE
JASE
SNIF, RAAH... C'EST VRAI! HEURR.. MÊME NOS JEUREKA SONT UN HABILE PLAGIAT...
HONNH!
...D'UN CÉLÈBRE PERSONNAGE DESSINÉ PAR DUPA COMME LE MONTRE CLAIREMENT CE DOCUMENT!

nog een paar vrienden. We beseften dat ze ons wel mochten. Yann heeft me zelfs een ruil voorgesteld: zij zouden de puzzels maken en wij de strip. Wij hebben toen voor één nummer in hun plaats de tekeningen bovenaan de pagina's gemaakt en de week daarop hebben zij in hun strip puzzeltjes gemaakt.

Heb jij vanaf het begin alle scenario's voor Robbedoes **geschreven?**

Ja, maar Janry bemoeide zich ermee zoals alle tekenaars zich ermee zouden moeten bemoeien. Ik schrijf m'n verhaal nooit helemaal uit en het overkomt me wel eens dat ik het einde nog niet geschreven heb terwijl de tekenaar er al aan begonnen is. Dat is te wijten aan de extreem scherpe deadlines, maar ik versta m'n vak. Janry heeft een fijne neus voor gags en we voelen elkaar zo goed aan dat ik uit zijn tekenwerk inspiratie op doe voor het maken van grafische gags. Zo was hij het bij voorbeeld die voor *Robbedoes in Moskou* op het idee kwam voor de ontvoering van Lenins doodskist. Dat is het bewijs dat hij zich op constructieve wijze met mijn scenario's bemoeit. Het enige probleem is dat hij een zeer lage dunk heeft van scenaristen in het algemeen. (lacht) Hij is vreselijk veeleisend en het is dan ook zeer lonend om met hem te werken.

Hoe ziet jouw werk er in technisch **opzicht uit, teken je het?**

Dat hangt ervan af voor wie ik het maak. Voor **Philippe Berthet** zijn het voornamelijk getypte velletjes met een voorstel voor de grafische uitbeelding, waar hij zich al dan niet aan houdt, en een paar opmerkingen over de documentatie en de dialoog. Een auto-achtervolging bij voorbeeld kun je op zeer verschillende manieren uitbeelden. Soms mag een tekenaar interpreteren, maar wanneer de zaak zeer precies ligt, is het echt nodig om de aanzet van de enscenering te geven. Zonder dat komt de tekenaar er anders niet uit. Voor zo'n samenwerking lever ik zowat de helft van de pagina's aan in de vorm van een getekende enscenering.

Voor *Robbedoes* of *De Kleine Robbe* daarentegen zijn het meestal pagina's geschetst op de manier van **Yann** of **Cauvin**. Hiervoor heb ik wel een eigen handigheidje: ik gebruik drie kleuren. Groen voor de dialogen, rood voor de kaderlijnen – wanneer het tekenwerk niet volstaat – en zwart voor de tekeningen. Hoe meer commentaar er op een pagina staat, hoe warriger het wordt. Deze techniek laat ruimte voor een eerste visuele lezing met eventueel een blik op de dialogen en een tweede om het idee nader uit te werken. Ik gebruik deze methode al vanaf het begin maar ik grijp er niet altijd op terug. Ik werk in een studio waar de tekenaar drie meter van me af zit.

Heb je het tekenen alleen vanwege de problemen **met je ogen laten vallen?**

Nee, de samenwerking met iemand die veel meer aanleg voor het tekenen heeft is moeilijk vol te houden wanneer je een bepaald niveau nastreeft. Als tekenaar zou ik beperkt zijn in mijn mogelijkheden en zou ik ongelooflijk veel moeite moeten doen om hetzelfde niveau als Janry te bereiken. Trouwens, er bleek toen al een tekort aan scenaristen te bestaan. Bovendien leveren de beste scenaristen maar heel weinig goede scenario's af omdat ze aan zoveel dingen

De ontvoering van Lenins doodskist in *Robbedoes in Moskou* was een idee van Janry.

tegelijk moeten werken. Aangezien er een plaats vrij was en ik een paar ideetjes had, kon ik aan *Robbedoes* gaan werken zonder al te grote zorgen over m'n levensonderhoud, gezien de bekendheid van de serie. Daarom kon ik ook de mensen kiezen met wie ik wilde werken: ik heb overigens een paar jaar lang alleen maar met **Janry** gewerkt. Daarna met onder anderen **Warnant**, **Gazzotti**, **Berthet** en **Darasse**. Er waren zelfs plannen voor samenwerkingen die nooit zijn doorgegaan. Zoals met **Gérard Goffaux**, voor een serie die *Taxi* moest gaan heten maar die nooit is gerealiseerd omdat we geen geïnteresseerde uitgever konden vinden. Ik heb ook voor **Stéphane de Becker** een paar pagina's geschreven die echter nooit zijn gepubliceerd.

'N ZES-INCH! EEN COLLEGA VAN ME HEEFT AL GENOEG ELLENDE GEHAD TOEN HIJ EEN BIJZIENDE BOEF ONDER SCHOT WILDE HOUDEN MET Z'N 6.35je!
...MH! WEET JE MOEDER NOG STEEDS NIET DAT JE 'N SMERIS BENT?
HELLO, MAMA! DOE MAAR OPEN, IK BEN HET, JE ZOON!
AH, DAVID! EINDELIJK!

Soda als politieagent, en als priester, door Luc Warnant.

Hoe ben je op het idee voor Soda **gekomen?**

Ik was van plan iets te maken dat zich in New York af zou spelen en Janry had zin om iets anders dan *Robbedoes* te tekenen zodra hij er de tijd voor had. Hij heeft zelfs de helft van de reis naar New York voor me betaald zodat ik ideeën op kon doen. Zelf had hij destijds geen zin in zo'n lange reis. Dupuis werd echter steeds veeleisender wat de regelmaat van de albums van *Robbedoes* betrof. We hadden eerder zelfs al beloofd twee pagina's per week aan het blad te leveren, maar we kwamen er snel achter dat dat niet mogelijk was. Je kunt niet een enorme hoeveelheid pagina's maken en toch de kwaliteit bewaren. We hebben Dupuis gezegd dat we onze produktie liever wat wilden spreiden, maar dat stelde ons nog niet in staat om tegelijkertijd aan een andere serie te werken. **Luc Warnant** zocht een scenarist en hij dacht aan mij. Maar **Philippe Van Dooren**, de hoofdredacteur van Robbedoes, had er geen oren naar. Wat hem betrof, zou ik alleen maar *Robbedoes* mogen doen en hij stelde Warnant voor **Yann** te nemen. Tegenwoordig kunnen ze me dat kunstje niet meer flikken maar toen was ik nog jong en gehoorzaam. Op voorstel van Yann is Warnant toen aan een serie over Vietnam begonnen maar hij kon zich slecht vinden in het cynisme van de scenario's en het kader van de oorlog in Vietnam. Hij had al aan twee pagina's genoeg om te begrijpen dat dit niks voor hem was. Dus heeft hij me opnieuw voorgesteld om samen te gaan werken en hebben we besloten om het advies van Van Dooren naast ons neer te leggen. We waren dan wel een nieuwe richting ingeslagen maar uiteindelijk is het idee over New York me bijgebleven en beetje bij beetje is dat *Soda* geworden.

...CETTE SOBRIÉTÉ UN PEU SAUVAGE INVITE À LA MÉDITATION.
SALLE DE BAIN
NE PAS MONTER TROP LONG
(SA MAMAN L'APPELLE QUELQUE PART)

BEN TENEZ ! LÀ ! LE CHAT TOUT NOIR ! ET UNE NUIT DE PLEINE LUNE EN PLUS ! HAUVAIS PRESAGE!
MONSIEUR GARTON !
BAH ! JUSTE DE VILAINS RACONTARS POUR HUMAINS. HISTOIRE DE SE FAIRE PEUR...
GRRRRR...
ET LÀ-BAS, REGARDEZ UNE ÉCHELLE !

NOUS AVONS SCHTROUMFÉ DES CHATAIGNES, ET LES SCHTROUMPFENT SUR LA CIGOGNE, ELLES SERONT AU VILLAGE EN UN COUP D'AILES !
MAIS VOUS NE SCHTROUMPFEZ À LA FIN À VOULOIR SCHTROUMPFER LA CIGOGNE ! LES CIGOGNES SERVENT À APPORTER LES BÉBÉS SCHTROUMPFS !

Scenario's van Tome voor *Soda*, *Guust* en *De Smurfen*.

Het idee van een politieman met een moeder die hem tot elke prijs wil beschermen en die gelooft dat hij dominee van beroep is, is echt origineel!

Ik hoop het, maar voorlopig loopt de verkoop nog niet echt goed. Ik denk dat het concept iets te gecompliceerd is om als serie meteen commercieel succes te hebben. Er zullen wel drie of vier albums nodig zijn om de grens van twintigduizend te passeren.

Hoe was de werkverdeling tussen *Warnant* **en** *Gazzotti* **voor het derde album?**

Warnant heeft de eerste tien platen getekend. Hij had niet meteen zijn stijl voor *Soda* gevonden, naar mijn mening kwam dat pas aan het begin van het tweede album. Hij neigde steeds meer naar een realistischer stijl en ik was zelfs even bang dat hij helemaal tot een realistische stijl zou vervallen. Het concept leent zich daar immers niet voor. Toen hij aan het derde album begon, zonk hij weg in een depressie die hem verder werken onmogelijk maakte. We zijn heel goede vrienden gebleven, hij vond het vreselijk om me in de steek te laten. Ik moest dus iemand

anders zien te vinden om *Soda* voort te zetten, maar als dat niet gelukt was dan had ik het zelf getekend. Gelukkig voor de lezers kwam **Gazzotti** opdagen. (lacht)

Was *Gazzotti* **de assistent van** *Janry*?
Al voor het vertrek van Luc Warnant waren we van plan om naast *Robbedoes* een andere serie te gaan maken die ons meer ter harte ging. Profiterend van het feit dat het blad een beetje van publiek veranderde door zich meer op kinderen te richten, hebben we de hoofdredacteur een kinderserie voorgesteld: *De Kleine Robbe*. En hij geloofde ons! (lacht) Toch werd hij een beetje ongerust toen hij de eerste gags zag. Eigenlijk komt deze serie overeen met datgene wat we gemaakt zouden hebben als we *Robbedoes* zelf hadden moeten bedenken. De strip *Robbedoes* heeft een vastgelegde structuur waardoor het moeilijk is om op bestaande verhoudingen te variëren. We vinden de strip leuk om te maken maar er zijn een paar dingen die we er niet in kwijt kunnen, vandaar het idee voor een eigen serie. Maar om te voorkomen dat ze tegen ons zouden zeggen: 'Jullie mogen alleen maar *Robbedoes* maken en niks anders', hebben we voorgesteld de produktie op te voeren. Ze zouden twee albums van *Robbedoes* per jaar uit kunnen gaan geven. (lacht) Ze gingen akkoord maar dat bracht veel werk voor Janry met zich mee en ik heb hem voorgesteld een assistent te nemen. Eerst was er **Eric Closter**, daarna één of twee anderen maar het wilde niet klikken; tot **Patrick Pinchart** opeens **Bruno Gazzotti** naar ons toestuurde. Ik dacht meteen 'dit is hem' en om te beginnen hebben we hem een gedeelte van het werk aan *De Kleine Robbe* toevertrouwd: als het scenario eenmaal af is en goedgekeurd is door Janry maakt Gazzotti de potloodtekeningen die dan door Janry worden aangepast en geïnkt. Vanzelfsprekend krijgt Gazzotti een percentage van de verkoopcijfers. Voor *Robbedoes* wil Janry echter het hele proces in eigen hand houden.

Het is fenomenaal om te zien hoe gemakkelijk hij in de voetsporen van *Luc Warnant* **is getreden voor** *Soda*!
Luc Warnant had zeer lovende reacties op zijn tekenwerk gekregen. Daarom dachten wij dat de lezers terug zouden schrikken wanneer ze zouden zien dat een jonge tekenaar de serie voort ging zetten. Ik herinner me de terughoudendheid toen wij *Robbedoes* voortzetten. In dat opzicht zijn lezers wantrouwig. Maar wat *Soda* betreft, zijn er zelfs mensen die vinden dat het er beter op geworden is..

Is De Kleine Robbe **echt gecensureerd geweest?**
Ja, twee keer. Toch voel ik me niet het slachtoffer van de censuur bij Dupuis; integendeel. Ik heb het gevoel een bepaalde mate van vrijheid te hebben die anderen niet hebben: dit soort conflicten wordt meestal bij een goed glas bijgelegd. Ondanks dat zijn we het slachtoffer geworden van een bepaalde vorm van censuur. De eerste keer ging het over een pacifistische cover die we gemaakt hadden voor een speciaal nummer over oudstrijders: er stonden kinderen op die een vuurtje stookten van hun houten geweren. In het nummer stond een behoorlijk fel redactioneel dat in zeer slechte aarde viel bij de verenigingen van oudstrijders. Er had in dat nummer ook een gag van *De Kleine Robbe* moeten verschijnen maar die hadden we te laat ingeleverd en daarom zou het in het volgende nummer opgenomen worden. Maar toen ze de ophef zagen die de special over oudstrijders veroorzaakt had, lieten de verantwoordelijken bij Dupuis 40.000 covers vernietigen waar de gag achterop gedrukt stond. Ik heb een exemplaar van die vernietigde cover bewaard om te bewijzen dat die gag best gepubliceerd had kunnen worden, al staat die ook niet in het eerste album. Ik heb er op aangedrongen dat het opgenomen zou worden in *Les Mémoires de Spirou* en in het tweede album.
Het tweede geval van censuur was afkomstig van een Frans dagblad waarin *De Kleine Robbe* verscheen. In één van de gags had de Kleine Robbe zich verscholen onder de rokken van een non. Een week na de publikatie had de redactie een ongelooflijke hoeveelheid boze brieven gekregen van geschokte lezers: drie brieven. (lacht) Ze hebben meteen besloten de serie te staken om niet nog meer lezers te verliezen. Gelukkig kregen we twee of drie maanden later te horen dat *De Kleine Robbe* zou verschijnen in Telestar dat een oplage heeft van 1.200.000. Nou dan!

Vind je niet dat de omstandigheden **voor stripmakers slecht zijn tegenwoordig?**
Ik wil niet pretentieus lijken maar ik wil even terugkomen op het probleem van de scenaristen: ik heb al gezegd dat het er weinig zijn en dat ze te veel moeten doen om het goed te doen. Of anders moeten ze hun heil elders zoeken (film, tv en dergelijke) in de hoop dat hun werk daar meer gewaardeerd wordt.

Probeer maar eens als scenarist bij een uitgever binnen te komen. Hij zal je alleen maar vragen welke tekenaar je meebrengt. Het scenario komt op de tweede plaats, het zijn de tekenaars die men wil hebben. En toch, om goede verhalen te maken heb je scenaristen nodig, om goede bladen te maken heb je mensen nodig die weten wat het publiek wil. Maar die mensen bestaan niet meer. **René Goscinny** en **Yvan Delporte** bij voorbeeld waren geniaal omdat ze hun publiek begrepen. In de gouden tijd van het blad Spirou was iedere stripmaker verplicht aan het einde van een pagina een spanningselement in te bouwen om de belangstelling voor het volgende nummer vast te houden. Met de scenario's van tegenwoordig is het allang niet meer zo; de auteurs weten dat ze voor een album werken en breken zich zelden nog het hoofd over zulke zaken. Wanneer je een tijdschrift open slaat, je leest drie of vier bladzijden en er gebeurt niks, waarom zou je dan de week daarop het blad nog een keer kopen?

Links, *Leonardo* van Turk & De Groot, decor van Tome.

Onder, *Soda* door Gazzotti.

WAAROM BEL JE EIGENLIJK ?
NOU?
GA TERUG NAAR HUIS, IK BEL HET BUREAU EN NEEM ALLE SCHULD OP MIJ. TIJD OM SCHOON SCHIP TE MAKEN !...
WACHT! IK HEB EEN ANDERE OPLOSSING!

IK SNAP 'T NIET! MISSCHIEN LUKT IE E' NIET GENOEG OP! ...
OF 'T LUKT ALLEEN MET WAS ...
EN NIET MET SNEEUW.
MISSCHIEN VOLGT DE UITWERKING NIET METEEN ?
VOODOO
?
TOME & JANRY
GAZZO
65

***De Kleine Robbe* door Tome, Janry en Gazzotti.**

Ik geloof dat je ook gewerkt hebt aan het scenario voor een tekenfilm**?**

Om de Belvision studio's nieuw leven in te blazen, wilde **Raymond Leblanc** een project op poten zetten dat hem na aan het hart lag: een tekenfilm maken over de avonturen van *Corentin*. **Jean van Hamme** werd gevraagd een scenario voor de 'pilot' te schrijven en vervolgens om een voorstel te schrijven voor een film van twee uur. Ik volgde destijds zijn cursus filmscenario bij Parallax en ik had hem gezegd dat, mocht de mogelijkheid zich voordoen om aan een nieuw project te werken, hij me zeker op moest bellen want ik wilde zoiets graag eens doen. Omdat hij een beetje vast zat en het op dat moment heel druk had, belde hij me op. Door middel van intensieve brainstorming hebben we een scenario op stapel gezet dat geschikt is voor een tekenfilm. We hebben hard gewerkt en ik werd ervoor betaald. **Jean van Hamme** is namelijk een zeer stipte, eerlijke auteur en hierbij breng ik hulde aan een man met wie ik altijd bereid ben samen te werken. Maar het project is nooit gerealiseerd want zodra Belvision iets interessants in handen heeft (ze hebben zelfs een prijs gekregen voor de pilot) wordt het verkocht. We waren geschokt, want hoewel het geld voor mij niet het belangrijkste is moet gezegd worden dat je in het beginstadium van een scenario slecht betaald wordt gezien de tijd die je erin moet steken. Pas wanneer het project definitief gerealiseerd wordt, kun je er de vruchten van plukken; of met andere woorden, het voorwerk is voor scenaristen het moeilijkst.

Voor het album met *Berthet* **trek je een heel ander register open?**

We hebben een jaar lang aan een verhaal gewerkt dat, naar ik hoop, enig opzien zal baren. We hebben echt iets op het topje van ons kunnen willen maken dat ook aan de hoogste verwachtingen van de collectie Vrije Vlucht voldeed. Er zit geen greintje humor in want het onderwerp is zeer dramatisch. Het is voortgekomen uit het plan om een verhaal van *Robbedoes* te maken dat zich in Zuid-Afrika af zou spelen. Ik heb dat land bezocht en ik vond toen dat je over zo'n onderwerp geen grapjes kunt maken. Ik heb het idee voorgelegd aan **Berthet** die toevallig van plan was een verhaal over zwarten te maken.

***De weg naar Selma*, dramatisch onderwerp waar je geen grapjes over kunt maken.**

Hij wilde echter dat het verhaal zich af zou spelen in de U.S.A. terwijl ik vasthield aan het huidige Zuid-Afrika. Resultaat, het speelt zich af in de U.S.A. maar in onze tijd. Het zou eerst een album moeten worden van 44 pagina's in de collectie Berthet maar later hebben we gekozen voor een verhaal van 62 pagina's dat is opgenomen in de collectie Vrije Vlucht

Je hebt samen met *Luc Warnant* **een kort verhaal in Spirou gepubliceerd. Betekent het dat hij weer strips gaat maken?**
Helaas, Luc lijkt onze stripprojecten definitief te hebben opgegeven.

Je hebt onlangs bijgedragen aan De Tekenbende van Mazda**. Waarom heb je de scenario's van die gagserie over striptekenaars (***Darasse***, *Michetz* en *Hislaire*) op je genomen?**
Christian Darasse had moeite zijn reeks gags voor het volgende album af te krijgen. Hij heeft me gevraagd hem een handje te helpen. Omdat we goed met elkaar op kunnen schieten, hebben we samen ook andere projecten, zoals een boek waarin uitgelegd wordt hoe je een strip moet maken. Dat boek, nota bene, zal getekend worden door degenen die in het vak zitten: *De Tekenbende van Mazda*.

Heb je nog andere projecten met andere tekenaars?
Ik houd me op de hoogte van de ontwikkelingen in de stripwereld om jonge talenten te ontdekken maar ik heb niet zo'n grote produktie en ik neem er graag de tijd voor. Een van mijn grootste wensen is om een geweldige realistische tekenaar te vinden. Een nieuwe samenwerking met Berthet is niet uitgesloten. Ik heb gesproken met **David Mazzuchelli**, één van de tekenaars van *Batman* en *Daredevil*, en ik zou graag een verhaal voor hem willen schrijven. We kunnen goed met elkaar overweg maar hij heeft zo'n beetje de strip verruild voor de muziek. Wat hij tegenwoordig maakt is heel anders dan zijn vorige produkties die me verbijsterd hebben: zeer Europees werk van een zeer Amerikaanse tekenaar. Verder heb ik nog met een paar vrienden wat projecten op stapel staan maar het is nog te vroeg om daarover uit te weiden. Maar hoe dan ook, ik zal nooit het type worden voor tien of twaalf gelijktijdige series. Het schrijven van scenario's is te tijdrovend om zo bezig te kunnen zijn. Ik geloof trouwens ook niet dat ik mijn samenwerkingen zo uit zou kunnen breiden zonder mezelf te gaan herhalen. Dat soort kunststukjes laat ik liever over aan mijn collega's die een wat produktiever talent hebben. Bovendien steek ik bijna al m'n energie in *Robbedoes* en *De Kleine Robbe*.

(Vertaling/bewerking: Tijs Bagchus)

Bovenstaand interview werd eerder gepubliceerd in het Franse fanzine Hop!

Bits & Pieces

Lomp

Recent ontvingen Nederlandse stripauteurs van uitgeverij Lombard een brief. Wel twee eigenlijk. En, er volgen er nog meer, zegt directeur Jean-Pascal Robiefroid. Kern van de zaak: het stripweekblad Kuifje wordt na 46 jaar verschijnen geliquideerd. Einde. Over. De Franse versie, Hello BD, verdwijnt tegelijk in juni 1993.
'Wat ging er door je heen toen je de brief las?', vroeg ik één van onze topauteurs.
'Nou, dat ik geen moer Frans lees. Volgens mij krijg ik loonsverhoging, of niet?'
'Hi. Die passage over niet-tekenen-wel-betaald-krijgen is een afvloeiingsregeling', zo hielp ik hem uit de droom.
'Ben ik in ieder geval weer wat deadlines kwijt' zei de topper.
Communicatie. Lombard is te belazerd z'n Nederlandse auteurs leesbaar aan te schrijven. Terwijl ze in het Frans koeterwalen dat 77% van de totaalverkoop van Kuifje Weekblad in Nederland plaatsvindt. En slechts 4% in Frankrijk. En in zo'n geval zijn hoofdredacteur Yves Sente en ijskonijn Robiefroid te stom om een Nederlandse brief te componeren? Nee toch! Als je de brief leest schieten de tranen langs je kuiten. Een samenvatting van een cirkelredenering.
'We maken wel 9 miljoen frankskes verlies, huil, huil. En het was allemaal nog wel zo goed bedoeld, jank, jank. Een weekblad als promotie voor de albums, snik, snik! En nou kopen die stomme Hollanders maar 7% van alle Lombard-albums. Maar de slimme Fransen wel 61%. Terwijl de Fransen het weekblad helemaal niet lezen!'
Nee, da's nogal logisch. Zeg nou zelf. Wie laat zich als onderbetaalde 10-jarige Franse krantenjongen op de fiets de Ardèche of Parijs in sturen om een weekblad te bezorgen? Niemand toch. Dat wordt een wisse dood. Die kinderarbeid gebeurt alleen in Nederland. Weekblad-hongerloon-relatie, die bestaat hier wel.
'Ja, maar die Hollanders willen ons blad alleen in een leesportefeuille. Niks losse verkoop. En marketing wijst uit dat Nederlandse portefeuille-gluurders nooit een album kopen! Dus die 9 miljoen wordt steeds erger', aldus ons jankende ijskonijn. Einde cirkelredenering.
Waarom zegt zo'n joker niet gewoon dat op albums, die niet aan weekverkoop gebonden zijn, een veel veiliger marge zit. Ook in Nederland. Of dat hij te lui is om van dit brandhoutblad een echt goed tijdschrift te maken. Want dat heeft niks van doen met albumverkoop. De Nederlander weet feilloos wat een kwaliteitsalbum is. En dat koopt hij ook. Misschien is dat wel het echte probleem van Lombard.
Maar overigens. Lees ik het nu goed: 'een weekblad als promotie voor albums'? Was dat dan het doel? Moet zo'n weekblad niet gewoon een zelfstandig levensvatbaar produkt zijn? Zoals een CD-singletje ook voorkomt op de long-play CD. En beide verkopen als een tierelier? Hier stinkt iets. Volgens mij zit hier een Franstalig, anti-Europees complot achter. Luister en huiver. Het scenario.
Niet zo lang geleden verliet directeur Harren uitgeverij Lombard. Elders hadden de erven-Kuifje de stijve striphark Kuifje al enkele jaren geleden doodverklaard. Niemand mocht er meer iets mee doen. En nu Bob de Moor toch net was overleden, bleef alleen dat verdomde weekblad over. Geen stijve hark in te bekennen, maar die naam hé! In Frankrijk à la, Hello BD. Maar in dat opstandige Vlaanderen en dat protestante Holland: Kuifje Weekblad. Hoe ruimen we dat op? De naam van Mickey Weekblad opkopen? Nee, dat lukt nooit. Disney wil zeker niet tussen de seks van de leesportefeuille. Met Sjors en Sjimmie Stripblad fuseren dan? Nee. Big Balloon zou de primeur van het opheffen van Kuifje direct laten uitlekken. En als de fusiebesprekingen onverhoopt afketsen, voorkom je niet dat Big Balloon in dit concurrentiegat duikt met één of andere leesportefeuillevulling met De Generaal. Er volgde enig denkwerk. Welke grote stripfiguren hebben geen eigen blad gehad? Welke leven nog een beetje? Juist. Suske en Wiske. Er ligt voor zeker nog 46 jaar oud materiaal. Paul Geerts leeft ook nog. En, het past goed in een leesportefeuille. Pa en Moe doen tenslotte niet elk moment aan seks. En lezen zelf ook Sus en Wis. Bij de open haard. Reuze gezellig.
Het zou mij dus niet verbazen als in april of zo, opeens meneer Harren met een Suske en Wiske-weekblad opduikt in de leesportefeuille. Kuifje door de achterdeur af. Erven-Kuifje en Lombard tevreden. Harren weer aan het werk. En, de Nederlandse Kuifje-auteurs een beetje brodeloos. Geen publikaties meer over de opgeheven grens. Voilà, anti-Europese coup geslaagd.
Hoe zit het dan met die vermeende relatie weekblad-album, straks?
Ach, die wordt in Nederland weer publicitair hersteld. Met elk volgende album van Sus en Wis. Maar het fenomeen stripweekblad met vernieuwende impulsen is op sterven na dood. Tenzij iemand nu eens echt z'n best gaat doen.

Ben Bits

U vraagt 't, Stan maakt 't!

Stan Heinze

door

PETER NIEUWENDIJK

Hij komt als tienjarige naar Nederland en zijn vader dwingt hem om op de Dam snel-te-tekenen. Hij keert terug naar Suriname en als vijftienjarige staat hij daar aan het hoofd van een reclamebureautje. Daarnaast maakt hij ook politieke cartoons, rechtbanktekeningen en heeft een eigen rubriek in een krant (*Stan kruipt in zijn pen***). Hij keert terug naar Nederland en werkt als uitsmijter in een homoclub. Hij scheurt de achterkanten van Panorama's af met de karikaturen van** Wouter Lap **en behangt er z'n kamer mee.**

Hij is autodidact en tekent twintig karikaturen in één uur. Anderhalf jaar lang bezoekt hij de Rietveldacademie, vindt het daar slaapverwekkend en toch beheerst hij vandaag de dag tientallen verschillende tekenstijlen. Hij behoort tot de 'zware' jongens onder de sneltekenaars, want hij weegt 150 kilo. Inmiddels is hij 32 jaar, heeft een zoontje van twee en vindt zichzelf een van de betere karikaturisten van Nederland. Bovendien maakt hij strips, realistische tekeningen, cartoons en affiches. Zijn naam is **Stanley Stuart Heinze**: 'Het enige dat de tekenaar nodig heeft is voldoende licht, een tafel en twee stoelen – liefst zonder armleuningen.'

De jongste damtekenaar van Nederland

Eind 1960 werd kleine Stan in Zuid-Amerika geboren. Met Pa en Ma Heinze en twee broers kwam de familie op 29 april 1970 naar Nederland. Tot hun grote verbazing ontdekten ze dat er de dag na hun aankomst een groot feest werd gevierd. De Dam in Amsterdam stroomde vol mensen. Overal werd muziek gespeeld, door de hele stad stonden kraampjes met huisraad en er was kermis. Verbaasd vroegen ze zich af hoe al die mensen konden weten dat zij zojuist in Nederland waren aangekomen! Feestvierders van huis uit, stortten de Heinze's zich onmiddellijk in het gewoel.

Pa Heinze ontdekte al spoedig dat het feest niet ter ere van hen georganiseerd was maar dat het om een nationale feestdag ging – de verjaardag van de koningin – en dat iedereen op deze dag vooral veel geld probeerde te verdienen. Dat bracht hem op een idee. Omdat hij vond dat kleine Stan niet onverdienstelijk tekende, stalde hij hem op de Dam met een stoeltje en een tekenbord om voorbijgangers te portretteren. Ontroerd door zo'n kleine artistieke krullebol betaalden ijdele Amsterdammers grif een knaak voor een haastig getekend en bijzonder slecht gelijkend portret. Het begin van een carrière.

Met vallen en opstaan

Stan besloot striptekenaar te worden, maar helaas niet alle wensen van kleine dikke mensen komen meteen uit. Niemand zat te wachten op zijn stripjes en daarom bleef het succes beperkt tot de jaarlijkse demonstratie karikatuurtekenen op de Dam.

Stan werd ouder en zijn tekenwerk groeide

gelijk op met zijn lichaam. Voor De Vrije Balloen mocht hij af en toe wat onbetaald werk inleveren en ook in andere bladen verschenen hier en daar stripjes en tekeningen, maar echt leven kon hij er niet van. Om zijn imposante lijf toch goed te blijven onderhouden (Stan was inmiddels achttien jaar oud en honderd kilo zwaar) verhuurde hij zich als uitsmijter bij diverse nachtclubs. Overdag bleef hij driftig doortekenen en bedacht telkens nieuwe grappige figuren, terwijl hij 's nachts de dronken grappenmakers uit de disco smeet.

Na veel zeuren, brieven schrijven en telefoneren was er eindelijk een succesje. Stan kreeg een opdracht om voor een paar duizend gulden karikaturen van een aantal bobo's van een grote firma te tekenen. Het geld dat hij er voor 'ving', joeg hij er in drie dagen door.

De blauwe envelop

Tja, wat weet je van administratie, financieel overzicht en onkostennota's als je nog jong bent. En belastingen? Dat is iets waar je je ouders wel eens over hoort!

Op een kwade dag lag er een fikse aanslag van de belastingen in de bus van Studio Heinze. Over de opdracht van de bobo's was nooit belasting afgedragen en voor het gemak had de fiscus ook maar een forse schatting gemaakt van Stans overige inkomsten.

Het stripwerk bleef liggen, Stan ging op dieet en schraapte alle dubbeltjes en kwartjes bij elkaar om zo de afbetalingsregeling met de belastingen te kunnen voldoen.

Op weg naar het belastingkantoor met het laatste deel van zijn schuld werd Stans blik getroffen door een bijzonder kleinood. 'Ik zag bij Van der Linden op de Rozengracht een klein opgevouwen houten stoeltje waar tegelijk een tekenezel aan vast zat. Ik werd als het ware de etalage ingezogen, ik moest dat ding hebben. Het kostte op een paar dubbeltjes na vierhonderd gulden – het bedrag van mijn laatste afbetaling. Ik schaf die hele gein aan, het was een paar dagen vóór Koninginnedag, zodat ik het hele spul meteen uit kon proberen. Nou, na de nationale feestdag kon ik nog wel vier van de tekentafeltjes kopen en ook nog mijn belastingschuld voldoen.'

Fysiognomist

Inmiddels is Heinze een gevestigd sneltekenaar en noemt zich graag schertsend fysiognomist: Bestudeerder van Gelaatstrekken. Het tekenen van strips is nog steeds zijn grote passie, ook al heeft hij weinig tijd voor het uitvoeren van zijn ideeën. De sneltekenaar/karikaturist heeft nu een vrouw, een kind, een aparte studioruimte en heel veel werk op bruiloften, partijen, beurzen en bedrijfsbijeenkomsten. De weinige vrije tijd besteedt hij aan zijn zoontje Miles-Owen, aan zijn vrouw (te weinig volgens haar), aan uitgebreide maaltijden en af en toe aan zijn strip (veelal nog in klad). Maar Stan heeft grootse plannen!

Dik Vet is coming

Een paar jaar geleden meldde Stan zich aan bij de Weight Watchers: 'Ik was één van de weinige mannelijke deelnemers en zat midden tussen dikke vrouwen in bloemetjesjurken. In het begin vlogen de kilo's eraf, maar dat werd gaandeweg minder. Waar ik vooral van genoot waren die vriendelijke dikke vrouwen, die elke week voordat ze gewogen werden in de rij bij de w.c. stonden om er de laatste druppels uit te persen en vervolgens in de rij bij de weegschaal om daar juichend van af te stappen als er weer een onsje af was. Met de kerstdagen deed iedereen extra goed zijn best want dat was een moeilijke periode zei de 'lerares'. Ik vond dat zonde van die fijne dagen en vrat me klem. Bij de daaropvolgende weegsessie was iedereen erg gespannen, de meeste cursisten waren al blij dat ze niet aangekomen waren en sommigen hadden het zelfs gepresteerd om tijdens de feestdagen af te vallen. Ik was vijf kilo aangekomen en iedereen had medelijden met me, behalve ikzelf dan, want ik had heerlijk gegeten!'

Stan is geen lid meer van de Weight Watchers-club, wèl meldde hij zich onder-

"Buurman"

Rechts, pagina uit één van de *Dik Vet*-verhalen.

Onder v.l.n.r., Eddy Murphy, een uitgewerkte zwart/wit-karikatuur. Stans versie van *Spiderman*, een nooit eerder gepubliceerde hommage. Ben ik dat echt? Stan Heinze tekende de interviewer tijdens het gesprek. Laatst nog naar de kapper geweest? Voorstel voor Stripschriftcover.

tussen aan bij de Nederlandse Cartoonistenvereniging De Tulp, de Nederlandse Illustratoren Club en het Gilde van Portret Artiesten. Het korte lidmaatschap van de Weight Watchers bracht hem geen noemenswaardig gewichtsverlies maar wel een idee voor een nieuwe strip:
'De hoofdfiguur is *Dik Vet*. Het zijn één- of méér-paginaverhalen over een man die zo heftig bezig is met afvallen, dat het zijn hele leven beheerst. Dik Vet komt telkens per ongeluk in allerlei absurde situaties terecht en is niet meer te houden als hij eten ruikt, ondanks dat-ie heel serieus probeert af te vallen. Het is een harde, krankzinnige en humoristische strip. Géén **Hein de Kort**, géén **Eric Schreurs**, maar heel veel Stan Owen! (Owen is het pseudoniem dat ik voor de strips gebruik; Het is de tweede naam van mijn zoontje).'

Spees èdventjer uit De Vrije Balloen 24.

Een goede karikaturist is zeldzaam

Peter van Straaten is oké, volgens Stan Heinze, voor de rest zijn er in Nederland niet veel goede karikaturisten te vinden:
'Ja, **Wouter Lap** vroeger, dat was een hele grote. Uit Frankrijk komen de allerbesten. **Mulatier** en **Morchoise** zijn geweldig. Mulatier is jammergenoeg gestopt en overgestapt op animatie, maar ik ben zeker door zijn stijl beïnvloed. Alle lijnen zijn, hoe karikaturaal ook, anatomisch steeds perfect. Het is net alsof de kop tot leven komt. Door de schaduwwerking en de juiste belichting lijkt het alsof ie een foto heeft bewerkt. Bij een goeie karikatuur kijk je als het ware in de spiegeling van een kerstbal. Het blijft dezelfde kop, maar hij is alleen vervormd. Bij een goeie karikatuur geef je een opvallende karaktertrek in het gezicht weer, – want iedereen heeft die – zelfs tweelingen verschillen daarin als je goed kijkt. De ogen en de mond moeten perfect zijn, dan kan je de neus eventueel weglaten. Bij mijn 'collega' die tegenwoordig voor Panorama werkt, klopt dus niets, de koppen zitten scheef, het lijf hangt erbij, de diepte ontbreekt, het is slecht ingekleurd en anatomisch maakt ie er een verschrikkelijk rotzooitje van, kortom een amateuristische prutser. Ik zou dolgraag – als de nieuwe Wouter Lap – op diezelfde plek willen laten zien wat ik kan!'

Brieven

Geachte redactie,
In Stripschrift, jaargang 25, nummer 8 meent Ben Bits enige opmerkingen over de klassieke Nederlandse strip Kapitein Rob te moeten maken.
Bits maakt zich kwaad over het feit dat de dochters van Kapitein Rob-tekenaar Pieter Kuhn een verbod hebben laten uitspreken over het verwerken van enkele tekeningen van Kuhn op het omslag van een boek van uitgeverij Querido. Dit lijkt de eigenlijke aanleiding voor Bits voor het schrijven van zijn stukje, maar de werkelijke reden van dit verbod verzwijgt Bits voor het gemak maar even.
De gewraakte tekeningen stellen Marga en Willy voor, figuren die Kuhn heeft gemodelleerd naar zijn eigen dochters. Het korte verhaal in het boek dat naar deze tekeningen verwijst gaat over een incestueuze relatie die Kapitein Rob met zijn dochters zou hebben. Toch gek dat de dochters van Kuhn er bezwaar tegen maken dat er gesuggereerd wordt dat hun vader incest met hen gepleegd heeft. Of vindt Bits dat het taboe op het neuken van dochters door hun vader nu maar eens opgeruimd moet worden? Dat bijna 10% van de vrouwen problemen heeft door incestervaringen vindt Bits zeker maar gezeur?
Nee, de eis van de Erven Kuhn op verbod van het omslag van het boekje is geen 'goedkope manier om aanvulling op de AOW te verkrijgen' en is ook geen manier om in de publiciteit te komen. Juist het omgekeerde is het geval. Querido was vóór het uitkomen van het boekje op de hoogte van de bezwaren van de Erven Kuhn. De uitgever wist dat bij handhaving van het omslag een proces zou volgen. Het is dus een goedkope manier van Querido om reclame te maken voor een overigens niet bijster boeiend geschreven werkje. Niet voor niets kregen de Nederlandse media, direct na de uitspraak van de rechter, een uitgebreid persbericht van de uitgever.
Columns schrijven wil iedereen wel. Maar het is toch niet verboden dat een schrijver in het enige stripvakblad van Nederland blijk geeft van enige feitenkennis?

Jack Meeuwesen, Amsterdam

Naschrift redactie: Bovenstaande brief is door ons grondig ingekort. Alleen de voor de lezers belangwekkende nieuwe informatie is gehandhaafd. Verder is het zo, dat Bits verzwijgt, prijsgeeft of verdraait naar eigen goeddunken; die vrijheid heeft een columnist. Ook wat betreft het al of niet neuken van dochters.

AGENDA

t/m 8 maart
The Breakfast Project, Melkweg Galerie, Lijnbaansgracht 234a, Amsterdam.
t/m 27 maart
Expositie Philippe Bertrand, Galerie Escale à Paris, 14 Rue de la Bourdonnais, Parijs, Frankrijk
20 t/m 28 februari
Stripweek, Koksijde, België.
21 februari
3e Strips Ruil- en verzamelbeurs, Vlaamse Beurs, Vlaamse Kaai 83a, Antwerpen, België.
13 en 14 maart
5e Stripbeurs van 't Vlaams Stripcentrum, Gemeenschapcentrum Valaarhof, Letterkundestraat 135, Wilrijk, België.
12 april
5e Delftse Stripdag, Trefcentrum, Delft.
1 t/m 6 juni
Marché international du film d'animation et des programmes pour enfants, Annecy, Frankrijk.
27 juni
Stripfestijn, Scheffersplein, Dordrecht.
17 juli t/m 8 augustus
8e Stripfestival van Koksijde, Koksijde, België.
15 t/m 17 oktober
De Stripdagen, Turfschip, Breda.
11 en 12 december
Stripgidsdagen, De Warande, Turnhout, België.

(advertentie)

Stanley Heinze zoekt in verband met de opzet van een volstrekt nieuw stripalbum, een stripscenarist(e), die gespecialiseerd is in het uitwerken (en schrijven) van korte, komische en absurde verhalen van één, drie of vier pagina's. Scenarist(e) moet ervaren zijn in het opstellen van stripscenario's.

Voor telefonische en schriftelijke reacties:
Stan Heinze / Artwork Productions
Kempenaerstraat 54
1051 CR Amsterdam
Tel. 020 - 688 19 93

(advertentie)

De Robijn brengt van tijd tot tijd een prettig geprijsde striplijst uit. Binnenkort de volgende. Geef uw naam en adres op voor gratis toezending. Rommelhaven 26, 8861 AS Harlingen, 05178-14357.

Een gesprek met vier inkleursters

Als je om je heenkijkt, is toch ook niet alles zwart-wit?

Tekenaars en scenaristen zijn niet de enigen die ervoor zorgen dat stripalbums bij de lezer terecht komen. Vanaf het moment dat de originele platen de tekentafel verlaten, worden ze beoordeeld, ingekleurd, geletterd, gefilmd, gedrukt, verspreid en uiteindelijk verkocht.
Als het een produktie betreft voor een stripblad vindt de beoordeling plaats door de redacteuren van zo'n blad. Hen lieten we reeds eerder aan het woord (zie Stripschrift, jaargang 25, nummer 2). De volgende stap is het nemen van de beslissing de strip al of niet in te kleuren. Als wordt gekozen voor inkleuring kunnen redacties en tekenaars kiezen uit een aantal mogelijkheden: de tekenaar in kwestie kleurt zelf in, de tekenaar werkt met een eigen assistent aan de inkleuring, de strip wordt op een studio ingekleurd of een freelancer wordt benaderd.
Voor de tweede aflevering van een serie artikelen over mensen die beroepsmatig met stripverhalen te maken hebben, spraken wij deze keer — hoewel het strikt genomen niet uitsluitend een vrouwenaangelegenheid is — met een aantal inkleursters over hun werk.

door
STEFAN NIEUWENHUIS

Aan tafel zijn vier inkleursters aangeschoven. Allereerst is daar **Bea Loomans**, die al bijna een kwart eeuw het penseeltje hanteert en talloze series op haar naam heeft staan. **Jacqueline van Oers** is aanwezig. Zij is een begenadigd inkleurster die naar eigen zeggen met haar wastechniek de airbrushtechniek kan overtreffen en onder meer de meeste Walt Disney-produkties van kleur voorziet. Nummer drie is **Wilma Leenders**, levensgezellin van **Gerard Leever** en inkleurster van onder meer *Gilles de Geus*, *De Familie Doorzon*, *Het Felix Flux Museum* en *Donald Duck*. **Marie-Claire de Cock**, tenslotte, beschikt ongetwijfeld over de grootste produktiviteit: zij kleurt bijna alle **Vandersteen**-strips in, alsmede *Nero* van **Marc Sleen**, *Biebel* van **Marc Legendre** en *Sam* van **Jan Bosschaert**.

De aanzet

De achtergrond van de vier gesprekspartners met betrekking tot het prille begin van hun werkzaamheden als inkleurster is nogal wisselend. Dit is voornamelijk te wijten aan het gemis van een duidelijke opleiding waar de fijne kneepjes van het vak worden bijgebracht. **Marie-Claire de Cock** heeft echter wel een opleiding gevolgd die enigszins in het straatje van het inkleuren past. 'Tot mijn 18e heb ik de tekenacademie doorlopen. Hier kwam ik dus vanzelfsprekend in aanraking met het gebruik van kleur, al was dat natuurlijk niet gericht op het inkleuren van strips. Nadat ik die school had afgerond, maakte een vriendin mij erop attent dat Studio Vandersteen inkleurders zocht. Het werk dat ik tot op dat moment deed, beviel me niet zo en betaalde bovendien slecht. Na een geslaagde test, waarbij ik een proefpagina moest inkleuren, werd ik goed bevonden voor het werk. En dat is nu zo'n twintig jaar geleden.'
Bea Loomans heeft haar huidige werk ook min of meer op die manier ontdekt. 'Jaren geleden was er in Etten-Leur een diepdrukkerij met een eigen inkleurstudio. Die studio zocht via een advertentie inkleurders en ik heb me toen aangemeld omdat het werk me wel aanstond. Dat is nu 24 jaar geleden. Het werk dat ik toen voornamelijk te doen kreeg, was strips inkleuren voor Sjors, Donald Duck en Tina. Pep werd niet bij ons gedaan omdat dit blad daar toentertijd freelancers voor had.'
In dezelfde diepdrukkerij komt enkele jaren later ook **Jacqueline van Oers** de gelederen versterken. 'Ik werkte in die tijd al als inkleurster, maar ik was over het werk niet echt tevreden. Naar aanleiding van een advertentie van die inkleurstudio in Etten-Leur stuurde ik een proefpagina in. Op

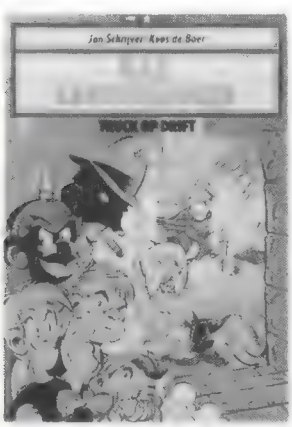

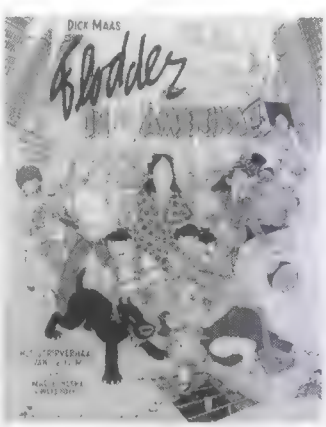

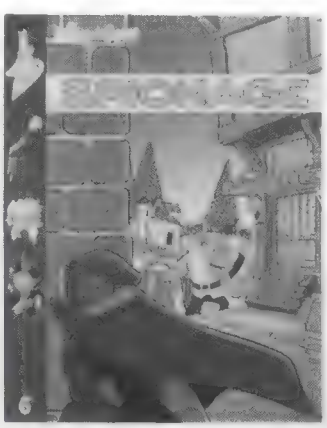

In dit vraaggesprek zijn vier inkleursters aan het woord, waarvan hier een aantal albums is afgebeeld die zij hebben ingekleurd.
***Max Laadvermogen*: Bea Lomans, *Flodder in Amerika*: Jacqueline van Oers, *Gilles de Geus*: Wilma Leenders, *Sam*: Marie-Claire de Cock.**

basis hiervan werd ik aangenomen. Het werk dat ik te doen kreeg was hoofdzakelijk het inkleuren van Nederlandse tijdschriften, maar ik kleurde ook nog het Franse tijdschrift Hit in. Het ging hierbij niet alleen om de inkleuring van strips, maar ook om grafisch inkleuren, zoals de inkleuring van lijnen, letters, en koppen.'

Wilma Leenders is weer op een hele andere manier in het wereldje van de inkleurders gerold. 'Mijn eerste kennismaking met het inkleuren van strips kwam eigenlijk van **Gerard Leever**, die ik had leren kennen toen ik op de kunstacademie zat. Op een goed moment vroeg Gerard me of ik eens een strip van hem wilde inkleuren, zodat hij deze strip door de redactie van Eppo kon laten beoordelen. In kleur spreekt zo'n strip veel meer aan. De inkleuring viel zo goed in de smaak bij de redactie dat aan mij werd gevraagd of ik een cover van de Eppo wilde inkleuren. Vanwege de vakantie waren de meeste inkleurders afwezig. Toen de vakantieperiode voorbij was ben ik eigenlijk op die post gebleven en het inkleurderswerk, tot op heden, blijven doen.'

***Tina*: prachtig ingekleurd.**

De werkwijze

Ging het vroeger nog vanaf een lichtbak met folies, tegenwoordig wordt unaniem met blauwdrukken gewerkt. **Bea Loomans** is bekend met beide technieken: 'Vroeger, in mijn begintijd, werkten we nog alles uit met doorzichtige vellen op de lichtbak, maar het effect daarvan was niet datgene wat we ons ervan voorstelden. Tegenwoordig gaat gelukkig alles met blauwdrukken en films. Hoe ik te werk ga hangt dan af van het soort strip. De tekenaar bepaalt voor mij hoe de strip moet worden ingekleurd, serieus of vrolijk, dus met gedekte of felle kleuren. Verder zoek ik alles zelf uit, daar houdt dus de inbreng van de tekenaar op. Sommige tekenaars willen echter ook betrokken blijven bij de definitieve inkleuring. Toen ik met *Russ Bender* van **Bert Bus** bezig was, werd ik helemaal vrij gelaten in mijn werk. Bij *De Partners* daarentegen is mij altijd precies verteld hoe alles ingekleurd moest worden. **Carry Brugman** kwam altijd met fotomateriaal en uitgewerkte plaatjes aanzetten. Sommigen kunnen zo prima werken, maar ik voel mij beperkt in mijn vrijheden. Het is net alsof er iemand over je schouder staat mee te kijken. Daarbij komt nog dat een ieder een bepaald kleurenpatroon in zijn hoofd heeft. Wil iemand wat anders dan waar ik aan denk, dan botst dat. Ik vind het fijner als ik een sfeerbeeld krijg aangereikt van de tekenaar. Hierbij zoek ik vervolgens de juiste kleuren, onder meer door het raadplegen van boeken en overige documentatie.' **Marie-Claire de Cock** is op een heel andere manier bezig met het inkleuren. Zij dient zich voortdurend te houden aan de vastgestelde kleuren en heeft relatief weinig eigen inbreng. 'Voor de reeds langlopende reeksen als *Suske en Wiske* en *Nero* gelden uiteraard vaste kleuren voor de kleding en de gezichtjes van de belangrijkste figuren. De rest daarentegen, zoals de omgeving of eenmalige personages, kleuren wij naar eigen inzicht in. Omdat vaak meerdere inkleurders bezig zijn met één en dezelfde strip is het van het grootste belang dat er geen verschillen in kleurgebruik te zien zijn tussen de verscheidene pagina's. Dat vergt wel ijzeren discipline en teamwork, want er zijn echt lezers die dat soort kleurnuance-verschillen opmerken en ons daarop attenderen.'

Bij langlopende reeksen, zoals *Nero*, gelden vaste kleuren voor kleding en gezichten van de belangrijkste figuren.

De meeste inkleurders kleuren tegenwoordig met waterverf en airbrush in. Marie-Claire de Cock gebruikt evenwel andere middelen. 'Al sinds het begin van de tijd dat we de Vandersteen-series inkleuren gebruiken we plakkaatverf en ecoline. Vaak mengen we die twee ook. Het voordeel van deze combinatie is dat ecoline waterbestendig en plakkaatverf dekkend is. Wel is het zo dat ook wij de laatste jaren meer werken met airbrush en het wassen van grote stukken.'

Als er een nieuwe strip dient te worden ingekleurd gelden hele andere normen. De inkleurder moet dan meestal samen met de tekenaar tot de 'juiste' kleuren zien te komen. **Wilma Leenders** zegt hierover: 'Als ik de eerste pagina's van een nieuwe strip onder ogen krijg, denk ik eerst na over de vraag welke kleuren de juiste zijn voor een goede sfeer in de strip. Sfeervolle kleuren vormen immers een essentieel onderdeel van een strip. Zo heb ik het eerste verhaal van *Sidi en Smook* van **Kees de Boer** ingekleurd (*Sidi en Smook* is het afgelopen jaar in Donald Duck verschenen en is een op de Alladin-verhalen georiënteerde strip met veel Oosterse elementen. SN). Hierbij is het van belang dat je die Oosterse sfeer te pakken krijgt. Voor mij betekent dat veel geel en bruin en weinig echt felle kleuren. Na een aantal pagina's kom ik pas echt goed in het verhaal, omdat de kleuren dan vrijwel definitief zijn. Ik laat me vanaf dat moment meer door mijn routine leiden. Bij een strip als *Gilles de Geus*, die ik al vanaf de eerste

PFFF... WE LOPEN AL UREN! E-EN HET WORDT STEEDS DONKERDER! DENK JE DAT WE DIE KOOPMAN OOIT NOG TERUGVINDEN, SIDI?
WE MOETEN BLIJVEN ZOEKEN! HIJ HEEFT HET LAMPJE WAAR SMOOK IN ZIT!

Bij nieuwe strips duurt het even voordat een inkleurster de juiste kleuren te pakken heeft. Bij *Sidi en Smook* heeft Wilma Leenders veel gele en bruine kleuren gebruikt om de oosterse sfeer van deze strip weer te geven.

pagina inkleur, heb ik dat probleem niet meer. Het gaat allemaal vanzelf omdat de kleuren min of meer vaststaan.' Wilma Leenders benadrukt de eigen weg die een inkleurder moet kunnen kiezen. 'Natuurlijk probeert de tekenaar, bij voorbeeld in het geval van *Sidi en Smook*, zelf aan te geven welke sfeer hij zijn strip wil laten uitademen. In overleg lossen we dat dan op. Maar ik laat me, net als Bea, niet teveel leiden door zijn adviezen. Anders ga je logischerwijs zijn ideeën belangrijker vinden dan die van jezelf en dat werkt allerminst stimulerend. Wat wel handig is, zijn foto's en plaatjes die een indruk geven van de sfeer die de strip moet uitademen. Deze sfeerbeelden zet ik vervolgens op mijn eigen manier om in kleur.'

Ook **Jacqueline van Oers** werkt altijd vanaf blauwdrukken de pagina's uit. 'Ik werk met

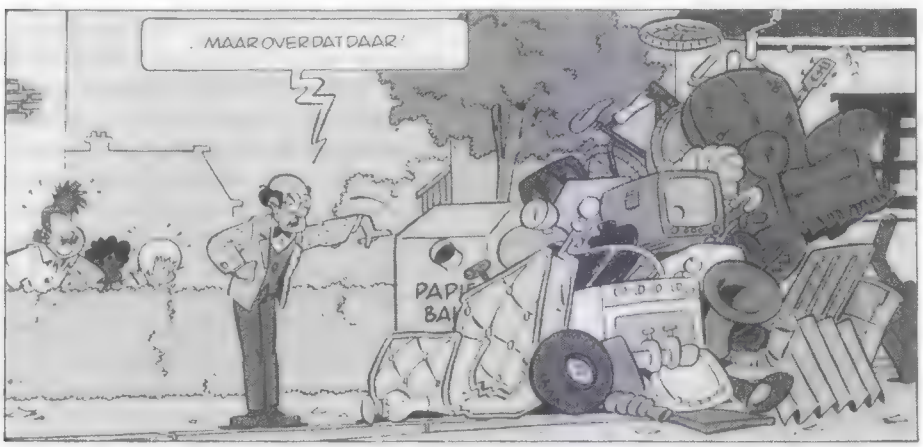

***Sjors en Sjimmie*, niet de meest eenvoudige strip om in te kleuren.**

waterverf, omdat je daarmee lichte en donkere effecten kunt krijgen als je het aanlengt met water. Ik heb een techniek ontwikkeld waarmee ik kleuren kan wassen zodat het lijkt alsof het met airbrush is gedaan. Dit scheelt tijd en duidelijke verschillen zijn niet te zien. Hoe ik dit doe, vertel ik niet, want anders neemt iedereen deze techniek over. Het unieke gaat er dan af. Nu al merk ik dat mijn werk wordt geïmiteerd, ook vanwege het aantrekkelijke aspect dat ik door mijn eigen techniek een strip kan sturen. Zelf steek ik regelmatig wat op van bij voorbeeld de inkleursters van de Tina, dat is echt prachtig.' In haar werk wil **Jacqueline van Oers** zoveel mogelijk worden vrijgelaten. 'Wanneer ik aan het werk ga, zet ik eerst de grote gedeelten op, zoals achtergronden en bij voorbeeld grasvelden. Daarna begin ik met de meer precieze inkleuring, zoals de kleding of de boompjes. Dit doe ik geheel naar eigen inzicht. Ik heb een ontzettende hekel aan mensen die me zeggen hoe ik het moet doen. De mensen die me aanspreken om strips of reclamewerk voor ze in te kleuren hebben vaak via via mijn naam doorgekregen. Zij weten hoe goed mijn werk is. Daarom laten ze verder alles aan mijn persoonlijke visie over. Ik wil namelijk mijn eigen sfeer in een strip brengen. Ik heb daarom ook geen voorbeelden nodig, want ik heb zelf ontzettend veel fantasie.'

De produktiviteit

Door de verschillende manier van werken ligt de arbeidsproduktiviteit bij de één hoger dan bij de ander. Dit ligt ook aan het soort strip dat ingekleurd wordt. **Bea Loomans** houdt zich zowel met strips bezig die heel bewerkelijk zijn als met strips – in het bijzonder de voorplaten – die minder veel tijd vergen. 'Ik werk niet snel. Als ik een strip rechttoe-rechtaan moet inkleuren, dus zonder verloopjes en schaduwen, dan haal ik twee pagina's per dag. Moet ik echter iets realistisch doen, zoals laatst *Spinsels* van **Hans Kloens**, dan ben ik daar veel langer mee bezig. Een realistische strip is overigens leuker om te doen omdat dit, in tegenstelling tot het routinewerk, meer vergt van de inkleurder.' **Jacqueline van Oers**, nochtans, is wel heel erg snel: 'Als alles meezit kan ik wel twee pagina's op een dag maken, maar met iets bewerkelijks als *Sjors en Sjimmie* ben ik meer tijd kwijt. Realistische strips doe ik nauwelijks, want daar ben je langer mee bezig. Voorplaten gaan wel heel snel.' Ook **Wilma Leenders** haalt de twee pagina's per dag, maar ze maakt wel onderscheid tussen de strips die ze al langer inkleurt en de nieuwe strips. 'Als ik bezig ben met Gilles of Felix Flux, dan haal ik de twee pagina's per dag wel. Maar met iets nieuws, zoals onlangs *Sidi en Smook*, haal ik anderhalve pagina per dag. En dan heb ik ook nog zoiets als het indelen van mijn dag. Als ik bij voorbeeld een hele pagina heb ingekleurd van Gerard, dan wil ik graag wat anders doen, want Gerard priegelt zo. Dan vind ik het fijn om een Familie Doorzon in te kleuren. Die afwisseling draagt er ook toe bij dat je een hoge produktiviteit blijft behouden.'

Het nut

Op mijn vraag welk belang de kleur in een strip heeft, kreeg ik een bijna unaniem antwoord: De bepaling van de sfeer, of zoals iemand zo mooi verwoordde: 'Als je om je heen kijkt, is toch ook niet alles zwart/wit?'. **Bea Loomans**: 'Kleur betekent een extra dimensie, het maakt een strip net iets spannender, net iets leuker en net iets boeiender. Kleur brengt spanning, terwijl bij zwart/wit-strips alles hetzelfde is. Het belang van het inkleuren zie je bij voorbeeld heel goed bij mijn favorieten, zoals *Jonathan* en *Jeremiah*. Deze strips zijn zo goed ingekleurd, dat het verhaal realistischer en geloofwaardiger wordt Ik kijk overigens kritisch naar ingekleurde strips. Onbewust neem je dan toch bepaalde dingen over. Zoals iedereen word ik beïnvloed door anderen.' Een ingekleurde strip spreekt ook **Wilma Leenders** meer aan. 'Als ik bij voorbeeld een zwart/wit-pagina krijg die nog ingekleurd moet worden, dan lijkt het alsof alle lijntjes door elkaar staan. In kleur overzie je alles in één oogopslag. Je krijg een indruk van de sfeer zonder dat je het verhaal gelezen hebt. Om zo'n eerste indruk de juiste kant op te sturen, is het van belang dat je de kleuren aanpast aan de strip. **Gerrit de Jager** wilde bij voorbeeld *De Familie Doorzon* grijzer, Hollandser. Dan zorg ik ervoor dat de luchten niet frisblauw, maar grijzig-blauw worden, meer ingehouden. *Oktoknopie* daarentegen heb ik wel allemaal frisse kleuren gegeven, omdat dit een kinderstrip is. Felle kleuren spreken kinderen nu eenmaal meer aan. Het zijn dit soort facetten die het werken met kleur zo veelzijdig maken in vergelijking met werken zonder kleur.'

Inkleuren maakt stripverhalen realistischer en geloofwaardiger.

Kinderstrips zoals *Oktoknopie* zijn met felle kleuren ingekleurd. Dit spreekt kinderen meer aan.

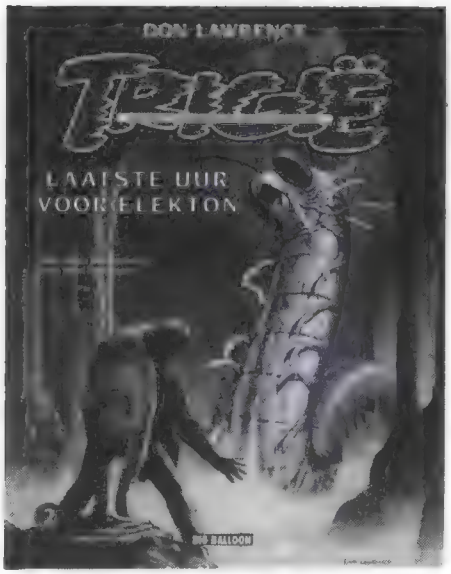

Ik denk er het mijne van...

TRIGIË 2

De nieuwe *Trigië* is uit, deel 2 alweer. En ook dit keer is er voor de fanaten weer een genummerde, gesigneerde hardcover-editie verschenen. De normale versie kost u ƒ8,95 (Bfr.180), de HC-uitvoering kost ƒ24,95 (Bfr.495). Maar indien u niet op de dag van verschijning vlak voor openingstijd op de stoep bij uw vaste dealer stond, bent u weer de lul.

Trigië HC deel 1 'deed' na één week 125 gulden (± Bfr.2500), maar bij deel 2 greep de vakhandel de extra winst nog sneller. Na één dag verklaarde de gezamenlijke stripvakhandel Trigië HC deel 2 tot uitverkocht en was het boek bij een flink deel van diezelfde 'vakhandel' vanaf datzelfde moment verkrijgbaar voor de 'antiquarische' prijs van 90 gulden (± Bfr.1800). Uiteraard mogen we alle winkeliers op hun eerlijke gezicht geloven dat ze geen exemplaren van dit nieuwe boek achtergehouden hebben voor deze extra Sinterklaaswinst.

Eén kleine opmerking daarbij: een deel van de winkels verklaart het boek voor uitverkocht en verkoopt het grootste deel van hun voorraad voor het veelvoudige van de normale prijs. De rest verklaart het boek voor uitverkocht en verkoopt het restant aan hun vaste klanten voor de normale prijs. Op deze manier werken de goedwillende winkels toch mee aan de kwalijke praktijken van de oplichters.

U en ik vragen ons natuurlijk af of dat allemaal zomaar mag. In ons gezamenlijk belang ben ik her en der maar eens gaan informeren hoe onze rechten liggen.

Eerst even de uitgangssituatie voor de niet ingewijden onder ons: Big Balloon is een officieel erkende uitgever. Dat betekent dat zij bepaalde dingen niet mogen doen. Zo is het hen in principe verboden om hun boeken binnen twee jaar na eerste verschijning goedkoper dan voor de door henzelf vastgestelde verkoopprijs te verkopen (ze mogen dus niet zomaar 'verramsjen'). Winkels die deze boeken verkopen verplichten zich om de boeken niet beneden deze vastgestelde verkoopprijs te verkopen. Uiteraard zijn er uitzonderingen (bij bepaalde uitgevers zijn deze uitzonderingen overigens weer regel): volgens de regels van de *Koninklijke Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels* (KVB) mag een uitgeverij (Let wel! Alleen de uitgever mag de prijs van een boek aanpassen.) na publikatie in *Boekblad* een boek binnen de al eerder genoemde termijn van twee jaar in prijs verlagen (artikel 9 van het reglement Handelsverkeer); winkels hoeven deze prijsverlaging dan overigens niet over te nemen. Dit reglement Handelsverkeer 'beschermt' winkels tegen uitgevers en omgekeerd. Uitgevers zouden anders eerst de winkels van boeken kunnen voorzien en het restant van de oplage direct kunnen verramsjen. Uitgever heeft dan direct het boek 'weggezet' en is uitverkocht, de winst is binnen, maar de winkels zitten met onverkoopbare boeken.

door
WILLEM NABER

Nu zijn wij consumenten hypocriet; je zult ons nooit horen klagen over boeken die te goedkoop verkocht worden, maar nu de 'striphandel' door trucjes boeken duurder gaat verkopen, zien we ons toch genoodzaakt om actie te ondernemen.

Startpunt is het nieuwsblad voor het boekenvak: Boekblad. Met enige verbazing hoort men bij Boekblad het verhaal aan. En vrij snel heeft men een teleurstellende mededeling voor ons consumenten. De door de uitgevers gehanteerde vastgestelde verkoopprijs is een minimumprijs. Winkels mogen de boeken duurder dan die prijs verkopen. In de praktijk komt het niet voor; een winkel die te duur verkoopt wordt normaal gesproken weggeconcurreerd. Maar met een gecoördineerde actie van winkels is in de regels geen rekening gehouden. Artikel 4a van het reglement Handelsverkeer rekent stripverhalen wel tot boeken, dus de regels zijn wel degelijk op de stripwinkels èn stripuitgevers van toepassing. In de praktijk is de striphandel zo'n kleine groep dat ze zich onderling weer apart kunnen organiseren en eigen prijsafspraken e.d. kunnen maken. De regels beschermen de winkels tegen de uitgevers en omgekeerd, bescherming van de consument tegen prijsafspraken is met de huidige regels niet mogelijk.

Bewaker van alle regels in het boekenvak is de Koninklijke Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels (KVB). Wederom kijkt men van het verhaal op. Prijsonderbiedingen is een voorkomend fenomeen, maar van nieuwe boeken die voor een veelvoud van de prijs verkocht worden heeft men bij de KVB nog nooit gehoord. Voor de prijsonderbiedingen heeft men een speciale commissie; de commissie Handelsverkeer, deze commissie buigt zich in de week voor kerst, naast de 'normale' prijsontduikingen, over deze zaak. 23 december 1992 komt het oordeel per fax binnen: Het reglement Handelsverkeer voorziet niet in prijs*overvragingen*. Artikel 12a van het reglement: 'Boeken mogen niet worden verkocht of te koop worden aangeboden *beneden* de door de uitgever (... lang juridisch verhaal ...) vastgestelde prijzen.'

De KVB betreurt het verder niets te kunnen doen en beveelt *De Consumentenbond* aan. De Consumentenbond, rots in de branding voor ons consumerende boekverslinders weet in eerste instantie duidelijk niet goed raad met het probleem. Men vindt het een erg specialistisch verhaal. Het probleem van winkels die twintig exemplaren van een boek binnenkrijgen, er twee voor de normale prijs verkopen en de rest voor een antiquarische prijs – omdat ze uitverkocht zouden zijn – is ze duidelijk.

De Consumentenbond wil hierover met hun juridische afdeling overleggen.

De eerste dag van het nieuwe jaar heeft men de zaak onderzocht. Er is, helaas, niet veel aan te doen. Men dacht eerst aan de verbodsregels met betrekking tot kartelvorming (het is immers een actie van een hele

bedrijfstak). In dat geval zou een brief aan het ministerie van Economische zaken voldoende moeten zijn voor ingrijpen van dit ministerie. Maar boeken, uitgevers en boekenketens (denk bij voorbeeld aan AKO) blijken niet onder de kartelregels te vallen (een bodemprocedure bij het Europese hof kan hierin misschien verandering brengen, als zou blijken dat de Nederlandse regels in strijd zijn met de Europese regels).
Wel is het mogelijk om in individuele gevallen een winkel wegens het leveren van een wanprestatie aan te klagen. Maar het bewijs daarvoor is moeilijk te leveren. Je moet kunnen bewijzen dat de betreffende winkel twintig exemplaren heeft binnengekregen en er maar een paar voor de normale prijs heeft verkocht. De distributeur mag echter geen gegevens over geleverde aantallen geven. Technisch een moeilijk haalbare zaak en je pakt er per keer maar één winkel mee. U ziet het, wij consumenten staan machteloos. Uitgevers kunnen al vragen voor een gewilde auteur wat ze nodig achten, winkels kunnen er, mits ze het maar even onderling regelen, nog een lekkere dot slagroom bovenop doen en wij betalen de rekening.
Alhoewel, de situatie is niet hopeloos. Uitgevers hebben in de gaten dat zij, mede door een aantal stripwinkels (nogmaals; niet alle stripwinkels zijn slecht), een slechte naam bij het publiek krijgen. **Dirk Willemse**, directeur bij uitgeverij Standaard, vertelde mij het volgende (naar aanleiding van het vorige artikel in Stripschrift, 25e jaargang, nummer 9): 'Standaard uitgeverij werkt nu aan een Suske & Wiske-klassiek-reeks. De oude verhalen in een mooie luxe uitvoering. Standaard heeft hier doelbewust gekozen voor een niet gelimiteerde uitgave. Dit ondanks duidelijk geformuleerde wensen van sommige winkeliers om het zeldzaam te houden. Boeken en stripalbums zijn er om gelezen te worden en niet om gestockeerd te worden bij beleggers.'
Ik kan niet anders dan me aansluiten bij die laatste opmerking en ik stel het volgende voor: Big Balloon stopt met de genummerde, gesigneerde hardcover-versie van Trigië. In plaats daarvan komt een gewone HC-versie met een grotere oplage en persoonlijk zou ik dan nog het liefst zien dat die boeken ook via de normale boekwinkels verkocht worden om zo die malafide stripwinkels, die graag extra winst maken op onze kosten, de wind uit de zeilen te nemen.

Met dank – voor hun tijd en oor – aan:
Peter-Erik Neyssen van Boekblad;
Ineke de Vrij van de KVB;
Caroline Aal van de Consumentenbond.

(advertentie)

Te koop aangeboden:
Stripschrift 97 t/m 245
Tel. 033-950974
(na 20.30 uur)

ABC VAN DE BRD

Dit is het slot van een reeks besprekingen van auteurs uit het Duitse taalgebied.

27. Seyfried

Eén van de meest geëngageerde striptekenaars in de BRD is ***Gerhard Seyfried****. Geboren in 1948 in München vertrok hij in 1977 naar de metropool Berlijn. In München had hij dat jaar al meegewerkt aan en getekend in de* Stadtzeitung *(meestal waren/zijn deze stadskranten vrij progressieve bladen, jeugdcultuur en maatschappijkritiek zijn hun kenmerk). Hij had toen al regelmatig problemen met de politie. Bekend geworden is hij als 'Scene-tekenaar'. Zijn grote voorbeeld is* ***Gilbert Shelton****, die nu een vriend van hem is. In 1978 was hij bij hem in San Francisco en ze hebben twee jaar naast elkaar gewerkt.*
Weer terug in Berlijn sloot hij zich aan bij de kraakbeweging. Hij bracht de 'Auto-Bastelbogen' uit, een bouwplaatje van een politiebusje dat je in de fik kon steken, kon laten kantelen enzovoorts. Het verkocht nauwelijks in de winkels. Na enkele weken werd het door de politie ontdekt en in beslag genomen, waarna het een geweldige afzet kende! In die tijd noemde hij zich een anarchist.
Volgens G.S. bestaat er in de BRD geen 'comix'-traditie. Hij heeft zijn bijdrage geleverd als 'verslaggever met een knipoog' van het lief en leed van de politieke scene èn hun tegenstanders, de smeris, in Berlijn.
Zijn tekenstijl doet in het begin inderdaad denken aan de Freak Brothers, *al kun je in zijn tekeningen van begin af aan ook iets van de invloed van een klare lijn herkennen. Met zijn comics ging Seyfried in kleur werken en zijn stijl werd nog klaarder en afficherender.* Flucht aus Berlin *is het laatste deel van de trilogie die met* Invasion aus dem Alltag *begon, gevolgd door* Das schwarze Imperium. *De helden, figuren uit de kennissenkring van Seyfried inclusief hemzelf, beleven de meest fantastische avonturen waarbij 'wouten pesten', stoned dromen en tekenen een grote rol spelen. Een beknopt en misschien ietwat geïdealiseerd verslag van het dagelijkse leven van de auteur(s). Toen hij met* Flucht aus Berlin *bezig was, veranderde de situatie in de BRD drastisch – de muur viel, de grenzen gingen open, de DDR begon op te houden te bestaan. Het hele einde, 25 pagina's, moest opnieuw bedacht en getekend worden, een race tegen de tijd omdat alle afspraken al gemaakt waren. In dit boek waagt hij het voor de eerste keer Hitler, ook al is hij vermomd, en nieuw rechts op te laten treden.*

- ***Wo soll das alles enden, kleiner Leitfaden durch die Geschichte der linken, 1001 Zeichnungen, Rotbuch Verlag, 1978;***
- ***Freak-adellen und Bulletten, Elefantenpress, 1979;***
- ***Invasion aus dem Alltag (comic, oplage ± 250.000) herdrukt, Rotbuch Verlag, 1981;***

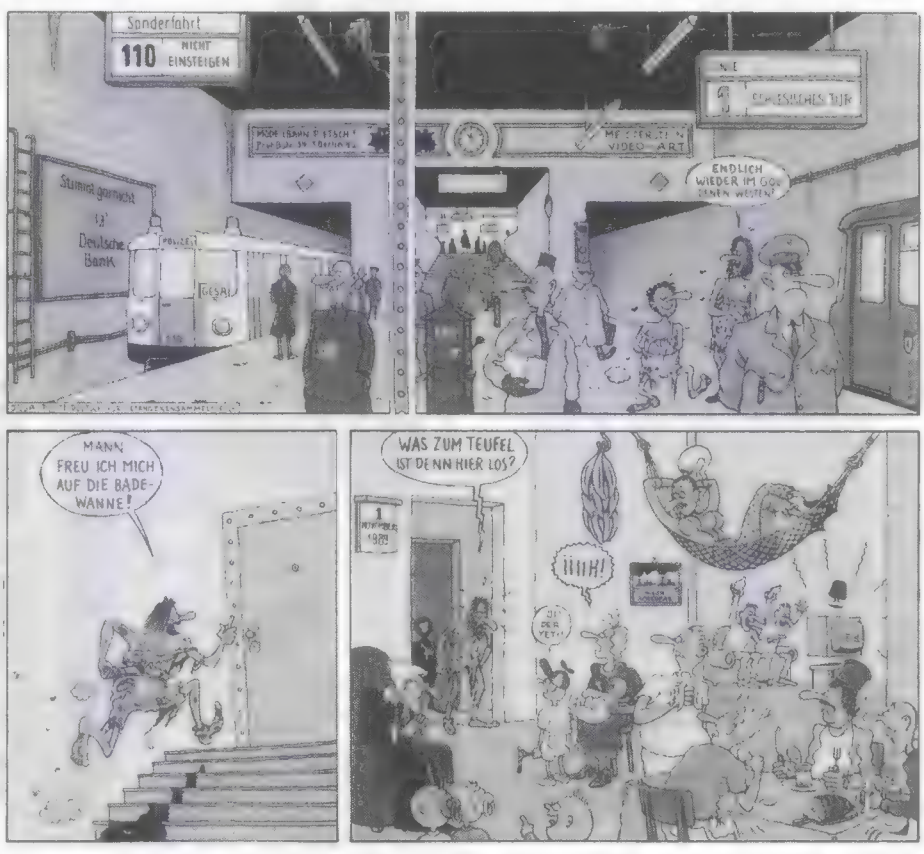

***Flücht aus Berlin* van Gerhard Seyfried.**

- ***Berlin-Plakate (portfolio inclusief Polizeiauto-Ausschneidebogen), Rotbuch Verlag, ± 1984;***
- ***Das Schwarze Imperium (comic, hardcover, oplage ± 250.000) met medewerking van Hansi Kiefersauer, Rotbuch Verlag, 1986;***
- ***Flucht aus Berlin (comic, oplage 20.000) met medewerking van Hansi Kiefersauer, Rotbuch Verlag, 1990;***
- ***Future Subjunkeys (Seyfried & Franziska Riemann), Rotbuch Verlag, 1991.***

AMK

28. Wilinski

Nog een album in de categorie 'Heimatgeschiedenis bekeken door een humoristische bril' is het boek Gutenberg *van* ***Wilinski*** *en* ***Hoehner****. Hoewel geen uitgesproken stripauteurs, slagen zij er toch in een aardig spannend en aantrekkelijk album zelf uit te geven. Gepresenteerd in 1990 op de Buchmesse in Frankfurt.*

Albert Hoehner *is journalist. Hij is geen striplezer. Hij heeft eerder een boek over Rock & Roll geschreven. De strip is een medium om zijn ideeën over te kunnen brengen. Hij kreeg veel vrijheid en tijd. Albert wilde* Gutenberg *maken en vroeg op aanraden van een kennis de tekenaar* ***Klaus Wilinski****. Klaus vond het onmogelijk en dat prikkelde hem.*

Gutenberg live *heeft pretenties: 'Het is meer dan een strip over Gutenberg. Het is een persiflage op de relatie tussen man en vrouw, op een man die een workaholic is. Gutenberg is "alleen maar" een goede regionale "Aufhänger".' Ter voorbereiding hebben ze zich goed gedocumenteerd: een half jaar archieven doorgewroet in de bibliotheek van Straatburg, middeleeuwse sociale psychologie en middelhoogduits bestudeerd. Het is een authentiek verhaal: Enne bestond echt, het proces tegen Gutenberg – zoals beschreven – heeft ook plaatsgevonden. Ook* ***Laurentius Coster*** *uit Haarlem wordt even genoemd. De uitvinding van de beweeglijke letter als rem op Gutenbergs privéleven is echter fictie en vrij verzonnen. 'De kunst is: tachtig procent weglaten omdat het te veel informatie zou zijn.' Nog in een ander opzicht hebben de auteurs geprobeerd meer dan een strip te maken: bij het boek zit een singletje (met op middeleeuwse muziek geïnspireerde rock), er zit een reukkaart bij met zes (niet authentieke) geuren en omdat het niet mogelijk was er een stuk middeleeuwse taart bij te stoppen wordt er een recept beschreven voor speenvarken gevuld met eend gevuld met duif gevuld met kwartel gevuld met truffels (de kruiden zijn middeleeuws). De naam Gutenberg verplicht wat betreft de vormgeving.*

Het einde van het verhaal is fictief. Het echte einde is geen stripeinde en ze wilden de lezer niet frustreren.

Uitgevers waren van begin af aan belang-

SCHLAMPE ! ICH HAU DIR AUF DIE AUGEN KLEINES !
DAS WÜRDE ICH MIR ABER NICHT GEFALLEN LASSEN !
MEINE DAMEN EIN WENIG CONTENANCE WÜRDE DIE SACHE VEREINFACHEN
KREISCH
AHHHH
DA GRIFF DER GOTT DES SCHICKSALS HINTER SICH, GAB DEM HALBEN EIN BÜNDEL UND SPRACH "NIMM HIN, ABER WISSE AUCH ICH GREIFE NUR BLIND IN MEINE BÜNDEL "
SEI DU DOCH GANZ RUHIG LEUTE WIE DU STERBEN SEHR EINSAM, UND NIEMAND WEINT UM SIE.
ICH GLAUBE DA VERWECHSELST HINGABE MIT AUFGABE
DU MIT DEINER NEUROTISCHEN ANGST VOR DER VERGÄNGLICHKEIT. GUTENBERG. DU STIRBST NOCH EINMAL AN EINER ÜBERDOSIS GUTENBERG

Gütenberg live: *Phantomschmerzen* van Albert Hoehner en Klaus Wilinski.

Bloodhound van Erich L. Nussbaumer en Heinz Wolf.

Ich sagte doch, ich habe keine Ahnung. Es gab immer irgend-welche Spinner die dort alles erforschen wollten, sich im...
Die können sehr unangenehm werden, wenn sie dort auf weiße treffen...
Bei meiner Heimkehr würde ich auch lieber in einer Höhle wohnen!
Na wenigstens ist das Bier schon weg!
Morgen muß dann noch ich mich gegen die Indios
KRRRRT
KRRRRT

Anamarama: Lais und Ben I van Joachim Friedmann en Henk Wyniger.

stellend, maar ze wilden de extra's niet aan. Uiteindelijk hebben de auteurs het dan maar zelf uitgegeven onder de naam van de Gutenberg-drukkerij. Ze kregen exposities in Barcelona, Angoulème en Grenoble. Ze kregen uitnodigingen voor (serieuze) bijeenkomsten over Gutenberg. Steden en kranten nodigden hem uit.

'Een vervolg is niet uitgesloten, maar nog niets is zeker.'

– **Gutenberg live: Phantomschmerzen, Verlag Aventur und Comic, 1990.**

AMK

29. Wolf (O)

Heinz Wolf, geboren in 1959 in Wenen, is graficus, karikaturist, schilder en striptekenaar. Bloodhound *doet heel sterk denken aan* **Sokals** Canardo *hoewel Wolf vertelt dat zijn hond 'al een paar jaartjes meer achter de rug heeft dan Sokals beestachtigheden'. Een bewijs ben ik niet tegengekomen, dus wie zal het zeggen. Feit is dat het bijna een vervolgverhaal van Sokal zou kunnen zijn. Sam, de held/hond, is een 'Bulle' van het ruwe-bolster-blanke-pit type, the lonely guy, die een onmogelijke liefde koestert voor Vita, de teef. Zij worden gebroken door corruptie in de hoogste rangen van het politie-apparaat. Heerlijk melodramatisch met geen happy end zoals dat in dat genre hoort. Sokal had het niet beter gekund.*

– **Bloodhound: Der gerade Weg (scenario: Erich L. Nussbaumer), Comic Forum Verlag, 1988.**

AMK

30. Wyniger, Henk (Z)

Lais und Ben *heten de striphelden van* **Henk Wyniger**, *waarmee hij in 1990 zijn debuut maakte bij Carlsen. Wyniger werd in maart 1966 geboren in Bern. Hij studeerde aan kunstacademies in Straatsburg en Offenbach. Sinds 1984 tekent hij strips en illustraties.* Anamarama, *het eerste avontuur van* Lais und Ben, *maakte hij samen met de in Japan geboren (1966)* **Joachim Friedmann**. *Eerder publiceerden zij samen het korte verhaal* Seite 759 *in* Schwer Metall.

Anamarama *is een avonturenverhaal in een klare lijn-stijl die vooral doet denken aan het werk van* **Goffin** *en* **Ceppi**. *Lais is het zat, hij baalt van zijn werk, van de nachten in de kroeg, van de vrouwen ... Op een dag vindt hij een dagboek uit de vorige eeuw waarin zeldzame rituelen worden beschreven op de paaseilanden. Lais gaat op zoek naar de superdrug die bij deze rituelen werd gebruikt en Ben volgt zijn spoor.*

Anamarama *is lang geen onaardige strip met een typisch Duits element, namelijk de fascinatie voor drugs.*

In 1991 maakte Wyniger (weer met Friedmann) de stripbewerking van een crimi die door de tv op twee netten tegelijk – vanuit verschillende perspectieven verteld – werd uitgezonden: Mörderische Entscheidung.

– **Lais und Ben I, Anamarama, Carlsen Verlag, 1990;**
– **Mörderische Entscheidung, Carlsen Verlag, 1991.**

HP

LeichtMetall, Comics in der DDR

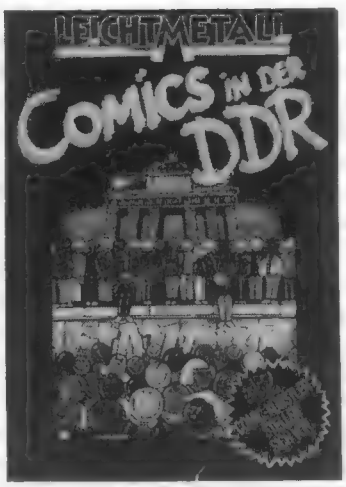

Uitgegeven door Volker Handloik, jaargang 1961, drukker en sinds 1987 publicist, en mede-uitgever van het cultuur- en literatuurtijdschrift LIANE. Hij heeft 42 comic-kunstenaars uit de DDR bijeengebracht in dit boek.

Het boek LeichtMetall, Comics in der DDR, is niet voor het publiek gemaakt, maar voor de tekenaars, zegt Volker Handloik in zijn voorwoord.

De teken- en verhaalstijlen van de tekenaars zijn – uiteraard – zeer verschillend, hoewel het grootste deel toch wel aansluit bij wat we als Underground kennen.

De DDR kent nog minder dan de BRD een striptraditie. Strips waren in de ogen van de staat een produkt van het imperialistische westen met Amerika voorop en – net als religie – opium voor het volk.

Een jaar na de bouw van de muur in 1961 nam Hannes Hegen, de bekendste comic-tekenaar uit de DDR en maker van het jeugdtijdschrift *Mosaik*, afstand van de tekstballonnen, afkomstig uit de Amerikaanse imperialistische cultuur en zette vervolgens de (vaak rijmende) teksten onder de plaatjes. Twintig jaar waren Mosaik met de *Digedags* (vertaald en uitgegeven in Nederland 1983 als De Dikkerdaks) en het jeugdblaadje Atze de enige aan strips verwante officiële uitgaven in de DDR. Hun kenmerk was dat ze pedagogisch en ideologisch verantwoord moesten zijn en 'ter leering ende vermaeck' moesten dienen. Maar natuurlijk hield de muur niet alles uit het westen tegen, en waren de tekenaars en andere kunstenaars achter het ijzeren gordijn niet blind of volgzaam.

Na 1989 ontstond er een ware comic-boom – geen zichzelf respecterend blad doet het nu zonder comics. En ook strip-bladen schijnen uit de grond te schieten: *Messitsch* en *Sno Boy* uit Leipzig, *Carte d'Entree* uit de buurt van Dresden, *MoArning StAr* van de Kirche von Unten, niet alles is even mooi, gelikt en aan de smaak van het publiek aangepast, maar wel oorspronkelijk en vaak kwaad. Volker Handloik meent: De innerlijke en vastgeroeste afweerhouding tegen de Aziatische cultuurpolitiek van het voorbije systeem heeft de tekenaars en kunstenaars in de DDR vrijheden gegeven waar menig collega in het westen jaloers op zou zijn: ze konden tekenen wat ze wilden, niemand had er immers belangstelling voor.

– **Edition Liane, Basisdruck Verlagsgesellschaft GmbH, Berlin/DDR en Edition Moderne, 1990.**

AMK

Kling Klang Klatch

Lyttleton & McDonald
Sherpa 1992
ISBN 90-72995-59-7
Prijs f29,95 / Bfr.599
(80 pagina's, kleur, s.k.)

Scenarist **Ian McDonald** en tekenaar **David Lyttleton** hebben met *Kling Klang Klatch* een opmerkelijk stripdebuut gemaakt. McDonald had eerder al zijn sporen verdiend als auteur van sf-romans terwijl Lyttleton als illustrator aan de weg timmerde. Niet bezwaard door vooropgezette ideeën over het stripmedium en met een frisse kijk hebben beide nieuwkomers een onorthodoxe en prachtige strip gemaakt.
Het verhaal laat zich gemakkelijk in een paar woorden samenvatten: een doorgewinterde inspecteur krijgt de opdracht een moord te onderzoeken. Op het eerste gezicht een standaard detectiveverhaal maar *Kling Klang Klatch* is veel meer dan dat. Het laat zich net zo goed lezen als horror, sf of zelfs als maatschappijkritisch pamflet. Hoofdpersoon is inspecteur McBear die, de naam zegt het al, een teddybeer is. En zo speelt het verhaal zich af in een speelgoedwereld, bevolkt door knuffelbeesten, barbiepoppen en transformerrobots.
Wie gedacht had in een feeërieke sprookje terecht gekomen te zijn heeft het echter mis. Niets menselijks is dit speelgoed vreemd. Misdaad, drugs, corruptie en prostitutie tieren welig in Pandastad. In dit ghetto wonen de pandaberen die vanwege hun zwartomlijnde ogen een gemakkelijk herkenbare etnische minderheid vormen. Zij vormen het mikpunt van racisme en discriminatie. Er lijkt ook racisme in het spel te zijn wanneer de panda Ling-Ling, een zangeres in een smoezelige nachtclub, vermoord aangetroffen wordt. Op de muur staat Kling Klang Klatch gekladderd, voor iedere lezer zal de verwijzing naar de Ku Klux Klan duidelijk zijn. Lyttleton en McDonald hebben met dit boek duidelijk stelling willen nemen tegen het racisme dat tegenwoordig zo wild om zich heen grijpt.
Maar naast deze ernstige toon heeft het boek ook onmiskenbaar een humoristische lading. Het speelgoed wordt uit zijn vertrouwde context gehaald en in een nieuw licht geplaatst hetgeen in veel gevallen een komisch effect heeft. Een barbiepop wordt zo van de een keurige, seksloze hartsvriendin van talloze jonge meisjes omgevormd tot een ongegeneerd animeermeisje. Verder wemelt het verhaal van (onvertaalde, want onvertaalbare) grapjes en verwijzingen naar films en popmuziek.
Kling Klang Klatch is geen licht verteerbare kost. De serieuze ondertoon van het verhaal stemt tot nadenken. Het scenario is even absurd als hyperrealistisch en het tekenwerk van Lyttleton sluit perfect aan op de tragikomische opzet. Zijn tekeningen zijn even humoristisch als gruwelijk.

TB

****

Het Felix Flux Museum 2: De Maya-codex

Leever & De Boer
Big Balloon 1992
ISBN 90-542-5113-1
Prijs f7,95 / Bfr.150
(48 pagina's, kleur, s.k.)

De cultuur van de Middenamerikaanse Maya-indianen kende haar hoogtepunt tussen 300 en 1000 na Christus. Hun uitgebreide astronomische kennis legden de Maya's vast in zogenaamde codices. Bij de Spaanse verovering van het huidige Mexico in de zestiende eeuw werden deze codices door de

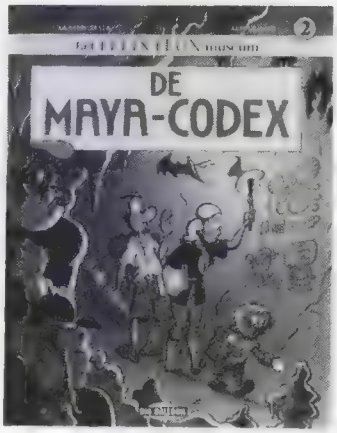

meegereisde missionarissen beschouwd als ketterij en eindigden ze op de brandstapel. Als er eeuwen later toch zo'n boek gevonden wordt, is de wetenschappelijke belangstelling van professor Putjes gewekt. Er zijn echter ook lieden met minder lovenswaardige motieven die achter deze codex aanzitten. Zo ontrolt zich een avontuur waarbij de onverbeterlijke Frits Flux de wereld voor de ondergang moet behoeden.
Dit tweede deel van *Het Felix Flux Museum* sluit naadloos bij zijn voorganger aan. In tomeloze vaart wordt een exotisch en spannend avontuur verteld. **Kees de Boer** en **Gerard Leever** hebben een scenario afgeleverd dat van begin tot eind de aandacht van de lezer weet vast te houden. Dat de ontknoping bijna letterlijk als een deus ex machina uit de hemel komt vallen doet daar nauwelijks afbreuk aan. Duidelijk is dat de auteurs zich veel moeite hebben getroost ten behoeve van de documentatie. De overblijfselen van de indianencultuur in de decors doen overtuigend en levensecht aan.
Het mooiste aan deze serie is echter wel het karakter van Frits Flux. Alle goede en slechte menselijke eigenschappen zijn in dit personage zo gecomprimeerd aanwezig dat geen enkele lezer er onderuit komt zich met hem te vereenzelvigen. De flinke portie humor in dit album komt dan ook vooral uit zijn koker.

TB

****

Operation Comics

Grand
Big Balloon 1992
ISBN 90-542-5183-2
Prijs f8,95 / Bfr.180
(64 pagina's, kleur, s.k.)

Londen, september 1940. De Blitzkrieg woedt nog in alle hevigheid boven Engeland. Norman Fields, een gewaardeerd kunstcriticus, wordt door de Britse contra-spionagedienst, M.I.5, min of meer onder dwang op een vreemde klus gezet. Uit welgeïnformeerde kringen is bekend geworden, dat Duitse spionnen hun berichtgeving ontvangen via het in de London Observer gepubliceerde stripverhaal 'Sweet Dolly'. Gedacht wordt aan een 'lek' bij M.I.5.

Fields begeeft zich, ondanks zijn wantrouwen ten opzichte van het triviale karakter van het stripverhaal, vol goed moed op het grillige pad van spionage.
Hij wordt geconfronteerd met moord en doodslag. Zelf beschuldigd van moord op de striptekenaar van 'Sweet Dolly' en barrevoets, slechts gesteund door zijn butler, zoekt hij vertwijfeld steun bij de zus van een oude studievriend. Gezamenlijk ontdekken zij in de Schotse Hooglanden een gruwelijk complot. De Duitsers willen de Britse geest slopen door het verplicht lezen van stripverhalen. Ten prooi gevallen aan totale afstomping en geestelijke verwarring zou het Britse Imperium als was zijn in handen van het Derde Rijk.
Alain Grand maakt met zijn debuut indruk. Zijn semi-realistische stijl is sterk verwant aan wijlen **Yves Chaland** en aan **Daniël Torres**; hij heeft echter zijn klassieken, zoals **Jijé**, ook goed bestudeerd. Hij heeft

oog voor detail en decors. Het verhaal zit vol onderkoelde humor met de stijve bovenlip. De situaties waarin de slome held terechtkomt worden, zoals het in dit genre betaamt, gechargeerd uitgebeeld. De lengte van 60 pagina's mag niet onvermeld blijven, lekker dik; ligt goed in de hand. Kortom, efkes een half uurtje onderuit met deze 'comics'. De omslag is geheel en al in stijl van de veertiger jaren.

RB

***

De klauwen van het moeras 2: Annaelle

(Collectie Kronieken 40)
Amblevert & Corbeyran
Oranje 1992
ISBN 90-6661-164-2 (h.k.)
ISBN 90-6661-165-0
Prijs f 24,95 / Bfr.450 (h.k.)
f 9,95 / Bfr.190
(48 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

De middeleeuwen liggen goed in de markt, de laatste decennia doen ze het wonderbaarlijk goed. Afgezien van een interesse in kunst, literatuur of religie in deze periode van de geschiedenis, is het mij een raadsel waarom. Het dagelijkse leven in die tijd was ronduit een verschrikking: niet alleen heerste er in de steden en dorpen een allesdoordringende, smerige stank, maar bovendien waren de omstandigheden dermate erbarmelijk dat de hedendaagse (westerse) mens binnen de kortste keren het loodje gelegd zou hebben. Deze minder fraaie (en vanuit een geromantiseerd ideaalbeeld veelal vergeten) zijde van het verleden weten Amblevert en Corbeyran treffend weer te geven in hun (tot nu toe) tweedelige serie *De klauwen van het moeras*.

De klauwen van het moeras speelt zich af in het vijftiende eeuwse Frankrijk, dat in een grote chaos verkeert vanwege de Honderdjarige oorlog, die juist beëindigd is. De hoofdpersoon in de serie is Houtkop die in het eerste deel *Ratoog* (uitgegeven in 1990 bij Farao) in het moeras verzeild is geraakt en samen met zijn kornuit Krapot in het gezelschap verkeert van een groep melaatsen, uitgestotenen van de maatschappij, welke onder leiding staat van de gemaskerde Hanekam (deze blijkt een schone dame en wordt, de lezer raadt het al, de geliefde van Houtkop; overigens is de tegenstelling tussen de lelijke mannen en mooie vrouwen opvallend; ook hier blijkt de vrouw voornamelijk als lustobject te fungeren). In dit tweede deel *Annaelle* ontmoeten we een bisschop die de strijd heeft aangebonden met melaatsheid, de gevreesde ziekte die het land teistert; hiervoor moet hij experimenten met leprosen verrichten. Zijn knecht Didiot, een geëxcommuniceerd priester gebruikt hen echter

voor zijn eigen doeleinden: het vestigen van het paradijs op aarde. De kwaal waarvan de bisschop de wereld trachtte te verlossen komt niet aan haar einde, hijzelf echter wel. Doorheen dit web van kerk en ziekte kruipen ook Annaelle (qua schoonheid te vergelijken met het meisje uit *De Naam van de Roos* met wie Adson in de keuken van het klooster de enige maal in zijn leven de liefde bedrijft), Houtkop, Hanekam en Krapot. *Annaelle* is de moeite waard, ofschoon ik het berouw van de engelenmaker aan het slot van het album ongeloofwaardig vind, en is zeker beter dan het eerste deel *Ratoog*. Voor een beter begrip van situatie, tijd en achtergrond van de personages is het desalniettemin aan te bevelen dit eerste deel te lezen alvorens *Annaelle* ter hand te nemen.

RP

**

De lichten van de Amalou 1: Theo

(Collectie Delta 26)
Gibelin & Wendling
Oranje 1992
ISBN 90-6661-142-1 (h.k.)
ISBN 90-6661-143-X
Prijs f 24,95 / Bfr.450 (h.k.)
f 9,95 / Bfr.190
(48 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

Volgens de legende van de oorsprong werden, wegens een verboden liefde, een frettenkolonie samen met de transparanten (mensachtigen die verdwijnen in het donker) verbannen naar een eilandje in de rivier de Amalou.

Andrea en Elwood zijn fretten uit Froezelstad. Zij sluiten een weddenschap af, waarvoor ze een ganse nacht in de lucht moeten blijven met een trapvliegtuigje. Tegen de morgen blijken ze echter uit koers te zijn geraakt en storten ze neer op een eilandje. Groot is de verbazing van Andrea wanneer hij aldaar het bewuste volkje uit de legende aantreft.

Christophe Gibelin siert dit modern sprookje van **Claire Wendling** op met charmante, romantische tekeningen die alleen niet steeds van hetzelfde peil zijn. Wel zijn z'n inkleuringen zeer doordacht in functie van tijd en plaats. Dit eerste deel leest vlot, plezierig, weet te boeien en schetst een goed beeld van twee samenlevingen met hun problemen en onderlinge relaties.

Er zijn wel tegenstrijdigheden in dit album terug te vinden. Zo zegt de legende dat toen de twee gemeenschappen verbannen werden al de dieren hun spraak moesten afstaan. Hoe wordt het mensachtige gedrag van de trouwens Italiaanse fret Andrea en zijn Engelse knecht Elwood dan verklaard? En hoe komt het, dat de mensen even groot zijn als de fretten? Misschien worden deze problemen toegelicht in het tweede deel – *Harlekijn* – dat de Grote Persprijs 1991 te Angoulème verwierf.

MC

***

Douwe Dabbert 17: Bombasto met het boze oog

Wijn & Roep
Big Balloon 1992
ISBN 90-542-5103-4 (h.k.)
ISBN 90-542-5093-3
Prijs f 24.95 / Bfr.495 (h.k.)
f 7,95 / Bfr.150
(48 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

Soms lijkt het wel of Douwe Dabbert door Rommeldam loopt en dat is geen toeval want **Piet Wijn** begon in 1947 als tekenaar bij de Toonderstudio's en heeft door de jaren heen gewerkt aan strips als *Kappie*, *Koning Hollewijn* en *Panda*. Ook in de twee verhalen die in het nieuwe Douwe Dabbert-album staan doet de situering enigszins Toonderachtig en dus oudhollands aan. Exotische reizen zoals die in *De poort naar oost* gemaakt werden komen er niet in voor, maar dat neemt niet weg dat de tekeningen net als bij elk ander boek uit de serie betoverend en schilderachtig zijn.

Douwe wordt in het titelverhaal ten onrechte van diefstal beschuldigd en in het gevang gegooid. Om zijn onschuld te bewijzen ontsnapt hij en zet de achtervolging in op de snode hypnotiseur Bombasto, hetgeen culmineert in een spannende confrontatie tussen goed en kwaad. De winnaar zet de verliezer uiteindelijk op theatrale wijze te kijk. Het tweede verhaal, *De poppen aan 't dansen*, plaatst de grijsaard wederom in de rol van speurneus als er in een ondergesneeuwd dorp bij een bevriende familie wordt inge-

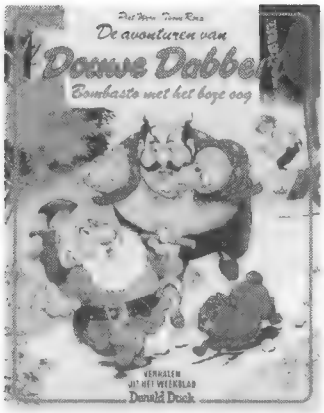

broken. In samenwerking met de politie probeert hij het gestolen goed terug te krijgen. De afloop daarvan is verrassender dan je bij dit simpele korte verhaaltje zou verwachten.
Al met al is het album zeer de moeite waard, al was het alleen maar om de warme en koddige sfeertekeningen en de karakteristieke figuranten. Een minpuntje aan beide avonturen is de verhaallijn van **Thom Roep** die onder doet voor die van vorige albums. Misschien waren we ook wel wat verwend geraakt.

HW

***

Liften

Ong & Van der Meij
Casterman 1992
ISBN 90-303-8943-5
Prijs f19,90 / Bfr.375
(112 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Eén van de meest opmerkelijke samenwerkingen binnen de Nederlandse stripwereld is die tussen **Lian Ong** en **Bert van der Meij** geweest. Het album *Liften*, een bundel met de verhalen *De Lift*, *De Andere Lift* en *De Facelift*, is hiervan de weerslag. In 1988 begonnen Ong en Van der Meij aan hun correspondentiestrip *De Lift* die later in een erbarmelijke uitgave door Casterman werd uitgebracht. Het idee achter deze strip was een verhaal te maken volgens het correspondentieprincipe. Had Ong of Van der Meij een tekening of pagina af dan werd deze naar de ander opgestuurd. Die begon dan aan een vervolg, waarbij ook in andermans tekeningen gewerkt mocht worden. Het uitgangspunt van het verhaal stond wel al van te voren vast: de ontmoeting tussen twee mensen in een lift die blijft hangen. Het resultaat van *De Lift* is een boeiende confrontatie tussen de aan lager wal geraakte Harry Angel, een reeds bestaande figuur van Van der Meij uit het album *Hooglied*, en de grof gebekte Goffer de Goffer van Ong.
Rond dezelfde tijd dat Ong en Van der Meij aan hun eerste correspondentiestrip werkten, begonnen zij aan *De Andere Lift*. Dit verhaal, dat hetzelfde stramien kent als *De Lift*, speelt zich niet af in de lift van een flat, maar in een lift van een bedrijfspand. In deze lift ontmoet de negerin Ruth, een creatie van Ong, aartsracist Bulletje, directeur van Livingstone Liften Unlimited en net als Harry Angel bekend van ander werk van Van der Meij. In vergelijking met het eerste verhaal is *De Andere Lift* minder dramatisch en meer kolderieker van toon. Aan de scheldkanonnades die Ruth en Bulletje afsteken kan kapitein Haddock nog een puntje zuigen.

Toch heeft dit verhaal minder overtuigingskracht dan *De Lift* omdat het bij de lezer af en toe een rommelige indruk achterlaat. Dit zal waarschijnlijk te maken hebben gehad met de lange produktietijd – door drukke werkzaamheden van beide tekenaars lag dit verhaal een tijd stil – en het vele gesleutel aan de opzet van het verhaal – *De Andere Lift* is uiteindelijk twintig pagina's ingekort.
Het derde verhaal uit deze bundel is *De Facelift* en symbool voor de bijzondere samenwerking tussen Lian Ong en Bert van der Meij. In deze strip, oorspronkelijk uitgegeven als uitnodiging voor hun beider expositie in de Amsterdamse galerie Comic Sense, komen Lian en Bert zelf voor waarbij ze elkaar modelleren en als inspiratiebron gebruiken.
De drie verhalen in de bundel *Liften* zijn nooit bedoeld geweest als tussendoortje, maar waren van het begin af aan een serieuze (en succesvolle) poging de grenzen van het stripverhaal te verkennen. In de informatieve en, door het begeleidende commentaar van Ong en Van der Meij, bij vlagen komische *Uitleiding* van **Martijn Daalder** komt dit punt duidelijk naar voren.

RS

***

Trio Grande 1: Adios Palomita

(Collectie Metro 8)
Lamy & Vatine/Clément
Oranje 1992
ISBN 90-6661-166-9 (h.k.)
ISBN 90-6661-167-7
Prijs f24,95 / Bfr.450 (h.k.)
f 9,95 / Bfr.190
(48 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

Van alle stripverhaalgenres is de western het meest uitgekauwde. Het verwondert niemand dat zich na **Giraud**, **Blanc-Dumont** en **Hermann** nauwelijks nog tekenaars zich aan het genre gewaagd hebben. Uitgerekend met een western debuteert de Franse tekenaar **Fabrice Lamy**.
Wat nog aardiger is, is dat Lamy met de hulp van scenaristen **Olivier Vatine** en **Alain Clément** een strip heeft gemaakt die de moeite waard is.
In Frankrijk wordt dit boek uitgegeven door Delcourt. Lamy's tekenwerk vertoont wat verwantschap met het werk van andere jonge tekenaars die bij deze uitgeverij terecht zijn gekomen. Daarnaast zijn invloeden te ontdekken uit het werk van de juist genoemde westerntekenaars en de westernfilm (met name **Sergio Leone**). Die

ERPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040-441882

OOM WIM
oude en nieuwe strips
curiosa
originelen
zeefdrukken
REESTRAAT 24 AMSTERDAM
020 - 622 04 02

SNOEK strips
1E VAN SWINDENSTR. 545
TEL. 020 - 6684764 A'DAM
IMPORT
COMICS
POPPETJES
SPELDJES
BEELDEN
POSTERS
PRENTEN
ZEEFDRUKKEN
RESERVEREN
OOK MOGELIJK

laatstgenoemde invloed wordt vooral duidelijk in Lamy's keuze van perspectieven en zijn paginaopbouw. Mede dankzij de fraaie inkleuring van **Isabelle Rabarot** hebben zijn tekeningen ook veel diepte. Kortom, Lamy laat met deze strip zien dat hij prima kan tekenen. Mooie tekeningen zijn echter niet voldoende om een goede strip af te leveren. Gelukkig is het scenario van *Adios Palomita* boeiend en origineel genoeg om aanschaf van dit stripalbum te rechtvaardigen.

Adios Palomita gaat over drie mensen: het misdadige echtpaar Joseph en Mary Carpenter en de Mexicaanse schone Dolores. Joseph leeft als het verhaal een aanvang neemt bij Dolores en haar drie broers in Mexico als plotseling zijn vrouw opduikt. Mary en Joseph hebben een aantal jaren eerder samen een bank beroofd, waarna Joseph met het geld ontsnapte en Mary in de gevangenis belandde. Joseph gaat met Mary mee en op de volgende pagina's vertellen beiden hun verhaal, ondertussen door diverse mensen op de hielen gezeten.

De auteurs geven hun met veel vaart en humor vertelde verhaal een extra dimensie mee door de ontwikkeling van de gecompliceerde relaties tussen de drie hoofdpersonen. Dat maakt deze western stukken interessanter dan alles wat er de laatste jaren aan nieuwe strips op westerngebied verscheen.

HP

***

Bilal 7: Koude evenaar

Bilal
Big Balloon/Alpen 1992
ISBN 90-542-5063-1
Prijs *f* 19,95 / Bfr.365
(56 pagina's, kleur, s.k.)

Enki Bilal heeft in Nederland voornamelijk bekendheid gekregen door de verhalen *Ver van Hier*, uit Pilote, en de verhalen rond de Voorbijganger.

Koude evenaar is feitelijk een vervolg op *Kermis der onsterfelijken*, spelend in een aangetaste surrealistische 21e eeuw. Er treedt een aantal oude bekenden op, zoals tijdreiziger Alcide Nikopol, die in symbiose leeft met de Egyptische god Horus.

Zonder nadere verklaring duikt ineens vanuit het niets de zoon van Nikopol op, die vruchteloos op zoek is naar zijn gestigmatiseerde pa. Tijdens een verontrustende treinreis, die reminiscenties wekt aan *De IJstrein* van **Jacques Lob**, richting evenaar, ontmoet hij tussen een angstaanjagende horde wilde dieren de ongetemde feeks Helena, die hem laconiek meedeelt, dat hij

ter dood is veroordeeld voor een moord, die hij wellicht niet of toch weer wel heeft begaan. Wordt hij gemanipuleerd door nepfoto's en nepkrantenartikelen? Daarnaast is de confrontatie met de schaak-bokser reden genoeg om zijn bioritme te verstoren. In dit dwaze universum is zijn lot bezegeld.

Bilal heeft een voorkeur voor het in beeld brengen van getormenteerde koppen in een verloederde maar toch oogstrelende futuristische wereld. Deze vooral statische beelden werkt een zekere starheid in de hand. De vooral ondersteunende teksten zijn niet frivool en stemmen niet tot vrolijkheid. De fel realistische tekenstijl, techniek potlood en verf, laat voor de kijklezer ruimte om zijn eigen ideeën te ontwikkelen over de getoonde vervormde maatschappelijke relaties.

Bilal is niet vernieuwend bezig geweest met dit album en vergelijking met zijn vroegere werk laat een achteruitgang zien. Toch blijft zijn tekenwerk meer dan de moeite waard; vergeet het tekstgedeelte en je houdt een mooi album over.

RB

**

De meesters van de gerst 1: Charles, 1854

Vallès & Van Hamme
Glénat 1992
ISBN 90-6969-106-X
Prijs *f* 24,95 / Bfr.498
(52 pagina's, kleur, h.k.)

De meesters van de gerst is een nieuwe zevendelige reeks, geschreven door **Jean van Hamme** en getekend door **Francis Vallès**.

Het eerste deel – *Charles, 1854* – vertelt over de lotgevallen van Charles Steenfort. Hij groeit op in Dorp, een Belgisch gehucht dat gedomineerd wordt door Alfred de Ruiter, de burgemeester en eigenaar van de plaatselijke bierbrouwerij. Aangezien Charles niet zoals zijn vader en zijn broer Louis voor een schamel loon de rest van zijn leven op de brouwerij wil slijten, zoekt hij z'n heil in een abdij en wordt novice.

Dit gaat hem niet zo goed af en als hij het mooie meisje Adrienne ontmoet, kan hij al helemaal niet zijn hoofd bij de vespers houden. Nadat hij samen met haar wordt betrapt, verlaat hij de abdij en keert terug naar Dorp. Daar start hij samen met een oude vriend een bierbrouwerij, wat natuurlijk een doorn in het oog is van De Ruiter. Vanaf dat moment zijn de poppen aan het dansen ...

Met deze reeks verlaat Van

STRIPWINKEL
TISTJEN DOP

Patersstraat 120
2300 Turnhout (B)
Tel.: 014-428829

Stripwinkel Sjors (Schaffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078-142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht)

STRIPWINKEL
de Galliër
Beekstraat 58
3800 St. Truiden (B)
Tel. 011-671739
Ook verkoop van originele pagina's

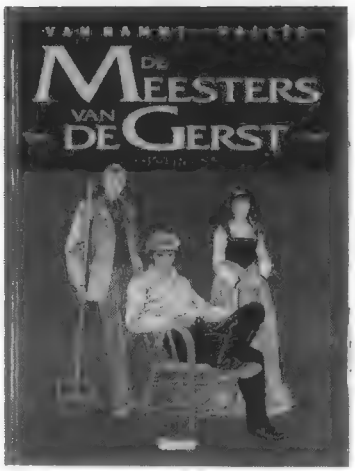

Hamme de avonturenstrips en begeeft zich op het pad van de familie- annex streekroman. De karakterontwikkeling van Charles is de spil van het verhaal. Van een verlegen terughoudende jongeman verandert hij in een opportunistische eigengereide man die uiteindelijk alleen op eigen gewin uit is.
Het plot zit goed doortimmerd in elkaar en kent een verrassende ontknoping. Tekenaar Vallès brengt het verhaal vakkundig en mooi in beeld.
Achterin het boek staat een stamboom die alvast een tipje van de sluier oplicht over de hoofdpersonen uit de volgende delen en hun onderlinge relaties. Het laatste deel, *Frank 1997*, zal zich in onze nabije toekomst afspelen. Maar het is nog maar de vraag of Vallès dit deel tegen die tijd af heeft.

MN

***

Dr. Molotow 1: De val van Camp

Ruijters
Monguzzi 1992
ISBN geen
Prijs *f* 9,95 / Bfr. 190
(48 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Marcel Ruijters geniet bij een kleine groep al wat langer bekendheid dankzij zijn uitgaven *Mandragora* en *Onbegrijpelijke verhalen*. In mei '92 ontving hij tijdens de Haarlemse Stripdagen de NZH-beurs, een aanmoedigingsprijs voor jonge stripmakers die op een persoonlijke en vernieuwende manier met stripverhalen bezig zijn.
Dr. Molotow werd door Ruijters in eigen beheer uitgegeven in een oplage van 700 exemplaren en is zijn volgende stap op weg naar bekendheid en erkenning. Erkenning van de critici zak Ruijters zeker krijgen. Zijn eerste album is een goed getekend en origineel werkstuk, maar ook een weinig commercieel en compromisloos.
De val van Camp speelt zich af tijdens een oorlog die tot gevolg heeft gehad dat er een tamelijk desolaat en troosteloos landschap is ontstaan. De held van ons verhaal is Dr. Molotow, een plastisch chirurg die hoge militairen van alle strijdende partijen voorziet van een nieuw uiterlijk. Molotow leeft ergens in de zojuist geschetste woestenij in het gezelschap van zijn gevolg dat bestaat uit draken, een Siamese tweeling en andere bijzondere personages.
Molotow raakt in de problemen als Camp bij hem wordt gebracht, een officier die om mysterieuze redenen in no time zeer dik is geworden. Helaas

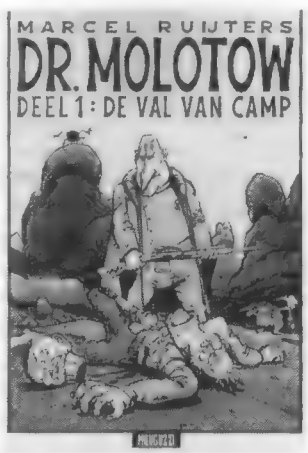

voor Molotow groeit al het vet dat hij bij Camp verwijdert even hard weer aan. Welke hekserij zit hierachter? En hoe ontsnapt Molotow aan zijn woedende opdrachtgever?
Ruijters heeft het in zich om een goede striptekenaar te worden. Mijn belangrijkste bezwaar tegen zijn eerste boek is dat de tekeningen soms moeilijk te ontcijferen zijn. Voor een deel wordt dit effect veroorzaakt door een gebrek aan kleur, maar ten dele is het ook het gevolg van Ruijters' gebrek aan ervaring. Niet iedereen hoeft natuurlijk in de klare lijn te tekenen, maar het is wel zo dat voor het maken van een leesbaar stripverhaal een zekere openheid van het tekenwerk noodzakelijk is.
Het is te hopen dat Marcel Ruijters over voldoende doorzettingsvermogen beschikt om te blijven publiceren, want originaliteit staat voor een striptekenaar nog altijd vrijwel gelijk aan onverkoopbaarheid.

HP

**

Ken uw Kuifje: 22 lessen voor gevorderden

Brok
Casterman 1992
ISBN 90-303-2718-9
Prijs *f* 24,90 / Bfr. 450
(92 pagina's, kleur, h.k.)

Tja. Natuurlijk kan er over *Kuifje* nooit genoeg geschreven worden, want het blijft een strip waar steeds meer aan te ontdekken valt, maar wat moeten we met dit boek? 1100 vragen en 1100 antwoorden daarop over details uit Kuifje-albums, per boek gerangschikt en 50 vragen per boek, wat neerkomt op bijna één vraag per pagina. En zo zijn de vragen ook opgesteld. Het is onduidelijk waarom **Har Brok**, Kuifjekenner bij uitstek, deze vragen moest opstellen, want iedereen met de complete serie thuis had precies hetzelfde kunnen doen. Door deze opzet komt alles wat interessant is aan de strip niet naar boven, en blijven de vragen hangen op het niveau van weetjes die volslagen irrelevant zijn. De vraag rijst dan ook, wie er gebaat kan zijn met dit boek. De ondertitel doet vermoeden dat er gemikt wordt op de Kuifje-adept, die alles al denkt te weten. Dit boek biedt hem inderdaad veel nieuwe informatie, maar in vrijwel alle gevallen zullen dat details zijn die absoluut niet nuttig zijn om in het hoofd te hebben. Bovendien gaat het dan om zaken die zeer snel op de betreffende pagina van het betreffende boek te zien zijn. Daarom is het jammer dat elke vraag direct op de volgende pagina beantwoord wordt, zodat van dit boek ook weinig stimulans tot het (her)lezen van Kuifje-albums uitgaat. Ditzelfde boek, maar dan met alleen de vragen zou in elk geval die functie nog hebben. Alles bij elkaar een fors gemiste kans.

JL

*

Roel Dijkstra 19: Het contract

Marinko & Bubenik
Big Balloon 1992
ISBN 90-542-5053-4
Prijs *f* 7,95 / Bfr. 150
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Roel Dijkstra is een klassieke held in stripland. Hij is niet alleen de beste voetballer van de hele wereld, hij is tevens sportief en aardig bovendien. Ondertussen is hij ook niet te kinderachtig om zijn Linda te helpen bij de vaat. Roel Dijkstra is hoogstens een beetje goedgelovig. Dat laatste brengt hem danig in de problemen in *Het Contract*. De louche voetbalmanager Berloni (die naam kàn geen toeval zijn) doet Roel een aanbod dat deze niet weigeren kan: Roel in gevaar, Linda in gevaar en de Europese competitie in gevaar. Kortom; het is bepaald geen kans voor open doel waarmee de held zich hier geconfronteerd ziet.
De onlangs overleden tekstschrijver **Jaap Bubenik** heeft er, met hulp van **Geert Conijn** (medewerker bij Big Balloon), al met al een redelijk doortimmerd verhaal van gemaakt. Dat het allemaal weinig oorspronkelijk is lijkt binnen het genre van de voetbalstrip onvermijdelijk. Voor het tekenwerk geldt eigenlijk hetzelfde. Het is verzorgd, degelijk, misschien zelfs wel wat routineus. Wat echter gaat ergeren op den duur, na lezing van de Roel Dijkstra- en andere serieuze voetbalstrips, is

de anatomie van de spelers. Zelfs bij een missverkiezing zie je meer variatie. Zou iemand alle hoofden, dat van Roel incluis, verwisselen; de lezer zou het niet eens merken (Misschien een aardige intrige voor een volgend album?). Dit gebrek aan verscheidenheid is niet alleen storend, maar ook gewoon jammer. Wellicht zouden de tekenaars wat meer *Appie Happie* moeten lezen. Of ze zouden gewoon eens een middagje in het stadion van Feijenoord door kunnen brengen.

SR

**

Douglas Dunkerk 1: Sharkville

Collectie Horizon 11
Lesueur & Midant
Dargaud 1992
ISBN 90-6793-331-7
Prijs f 9.95 Bfr. 198
60 pagina's, kleur, s.k.

De 'Collectie Horizon' van Dargaud moest blijkbaar een prestigieus project worden en werd dan ook sjiek vormgegeven met een modieuze typografie en een pseudo-artistieke cover. De inhoud werd echter over het hoofd gezien.
Dit eerste deel wil iedere goede strip van de laatste tien jaar overtreffen maar – en dat is eufemistisch geformuleerd – heeft duidelijk een beetje te hoog gegrepen. In het album zijn dan ook talloze invloeden terug te vinden: personages à la **Frank Miller**, decors van **Enki Bilal**, vrouwefiguren van **Milo Manara**, architectuur van

François Schuiten ... Maar allemaal een beetje zoals **Michel Schetter** (van onder andere *Cargo* en *Yin Yang*) of **Erwin Sels** (van onder andere *Zilverpijl*, *Bruges-la-Morte* en *Frenchy*) het ook doen: beïnvloed door gereputeerde artiesten en uitgebreid gebruik makend van fotodocumentatie maar op zo'n manier dat het nogal opvalt. De plaatjes missen spontaniteit, ze zijn krampachtig in het blad geschikt, kregen koude of zelfs dode tinten mee en werden overduidelijk met een saaie lijnvoering van fotomontages overtrokken.
Lesueur weet bovendien niet wat anatomie en perspectief is, en kleurleer en schaduwwerking zijn ook niet aan hem besteed.
Scenarist **Midant** wil dan ook nog van alles tegelijkertijd vertellen over een ontwerper die door een ministerie van speciale zaken verplicht wordt om een designerdrug te concipiëren en op de markt te brengen en daardoor verstrikt raakt in allerhande zaakjes. Maar als de auteur in dit gezochte verhaal over zijn eigen voeten valt, kan je moeilijk gewag maken van een goede strip. Hoe sjiek die dan ook verpakt is ...

AL

*

Iznogoedh 2: De staatsgreep van Iznogoedh

Tabary & Goscinny
Arboris 1992
ISBN 90-343-2350-1
Prijs f 8,95 / Bfr. 180
(48 pagina's, kleur, s.k.)

René Goscinny werd vooral beroemd als scenarist van de *Asterix*- en *Lucky Luke*-verhalen. Dat hij ook compagnon was van de Franse striptekenaar **Jean Tabary** is minder bekend. Uit hun samenwerking verscheen vanaf de jaren '60 in Frankrijk de strip *Iznogoedh*, in de jaren '70 ook een tijdje in ons land uitgegeven bij Dargaud. In 1991 is men daar bij uitgeverij Arboris

mee verder gegaan. *De staatsgreep van Iznogoedh* is het tweede deel uit deze nieuwe reeks.
Het is niet makkelijk uit te leggen waarom de strip zo goed is. De vier verhalen in het album spelen zich af in het Bagdad van Duizend-en-één-nacht en kennen steevast hetzelfde thema: Grootvizier Iznogoedh, een uitermate gemeen en lelijk mannetje met een enorme neus wil kalief worden in plaats van de goede kalief Haroen el Poessah. Daarbij doet de grootvizier zijn beroep op zeer uitzonderlijke mensen zoals tovenaars, feeën, geesten die in spiegels wonen, noem maar op. Dat hij toch geen kalief wordt maar diep in de penarie geraakt staat al bij voorbaat vast. Maar je blijft nieuwsgierig hoe zijn pogingen elke keer weer mislopen.
De strip vertoont veel meer anarchistische trekjes dan de andere stripverhalen waar Goscinny zijn stempel op heeft gedrukt. Alles kan, alles mag. Tijdperken lopen door elkaar, de tekenaar en lezers doen vaak ook mee in het verhaal, en de grootvizier weet het zelfs voor elkaar te krijgen in een flipperkast te belanden.

"Dick Bos"
Strip speciaalwinkel & Antiquariaat
In- en verkoop van nieuwe, gebruikte en antiquarische stripverhalen
Junolaan 2
3054 PW Rotterdam-Hillegersberg
Telefoonnr.: 010-4613147

·c·i·a·
COMIC IMPORT AMSTERDAM
Zeedijk 31a
1012 AP Amsterdam
020-6205078
open di. t/m za. 11-18 uur & koo

SNOEK strips
1E VAN SWINDENSTR. 545
TEL. 020 - 6684764 A'DAM
IMPORT
COMICS
POPPETJES
SPELDJES
BEELDEN
POSTERS
PRENTEN
ZEEFDRUKKEN
RESERVEREN
OOK MOGELIJK

De sprookjesachtige elementen van het oude Bagdad, zoals vliegende tapijtjes, feeën en geesten in flessen worden belachelijk gemaakt en zijn dikwijls gekoppeld aan de problematiek van onze tijd. Zo zit één fee nog op cursus en veroorzaken de kamelen verkeersopstoppingen en parkeerproblemen. Verder keren steevast de woordspelingen en het gesjacher om geld weer terug.

De strip staat zo vol grappen dat zorgvuldig lezen en plaatje voor plaatje bekijken de enige mogelijkheid is om te begrijpen waarom de strip zo ijzersterk is. Tabary's hoekige, onrustige en karikaturale tekenstijl doet een beetje aan **Franquin** denken en past uitstekend bij de absurde humor.

Het dient wel gezegd te worden dat de oudere afleveringen uit de jaren '70 nòg leuker waren dan deze nieuwere verhalen. Toch steekt *De staatsgreep van Iznogoedh* mijlenver uit boven alle Suske en Wiskes en andere flauwekul die voor humoristische strip doorgaan.

WB

****

Trigië 1: Strijd om Trigië

Lawrence & Butterworth
Big Balloon 1992
ISBN 90-542-5502-.
Prijs f 8,95 Bfr. 180
56 pagina's, kleur, s.k.)

Voor een nieuwe generatie **Don Lawrence**-liefhebbers is er goed nieuws: uitgeverij Big Balloon geeft de strip *Trigië*, die tussen 1965 en 1976 door Don Lawrence getekend en door **Mike Butterworth** geschreven werd, opnieuw uit in een geheel vernieuwde versie.

De verhalen verschijnen nu in chronologische volgorde met een nieuwe, verbeterde letters. Ook verschijnen de albums met een nieuwe, door Lawrence getekende voor- en achtercover. De albums zijn verder

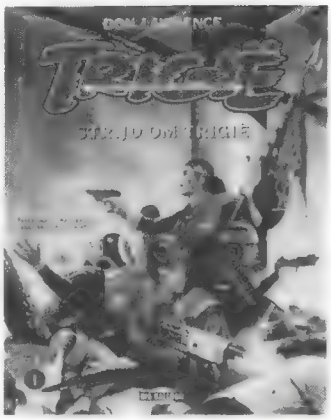

nog voorzien van een nieuwe eerste pagina.

In het eerste deel worden we de ondergang gewaar van een rijk dat ver van onze wereld ooit eens bestaan heeft. De toevallige botsing tussen een meteoriet en een stuurloos ronddwalend ruimteschip, bemand door de laatste inmiddels doodgevroren Trigiërs, doet het ruimteschip neerstorten op aarde. Aan boord worden boeken gevonden die, nadat een geleerde zijn hele leven aan het vertalen ervan gespendeerd heeft, de opkomst en ondergang van het keizerrijk Trigië uit de doeken doen.

Het album bevat twee verhalen. In het eerste verhaal zien we het aan de macht komen van Trigo die uit een broederlijk driemanschap door het volk van Vorg tot alleenheerser wordt gekozen. Dat dit niet zonder slag of stoot gebeurt, is natuurlijk erg vanzelfsprekend maar niets kan Trigo ervan weerhouden om zijn droom, de bouw van een machtige stad, te realiseren.

In het tweede verhaal krijgt Trigo te maken met Imbala, de heerser van de jungle van Daveli. Ook dit verhaal loopt gelukkig goed af met een bloedbroederschap tussen beide heersers.

Dat deze heruitgave van Trigië een welkome aanvulling is op de bestaande reeks, is natuurlijk duidelijk. De aanschaf van de oude albums is enkel mogelijk via de antiquariaten en dus wordt er met deze heruitgave voorzien in een bestaande vraag. Toch zie ik het als een negatief punt dat de uitgever gekozen heeft voor een aansluiting met het andere grote Don Lawrence-succes: *Storm*. Het lijkt erop dat Big Balloon het succes van Storm wil aangrijpen om zo ook met Trigië flink te scoren. Of het lukt de jonge Stormfanaten tot Trigiëfans te muteren vraag ik mij af. Deze twijfel baseer ik op het gegeven uit mijn eigen lagere schooltijd, namelijk dat een Trigiëfan nooit een Stormfanaat werd en dat Stormaanbidders nooit echt opgewonden konden raken van de Trigiëverhalen.

AW

***

Chinees Rood 1: Drakenstad

(Collectie Fantasy 1)
Robin
Oranje 1992
ISBN 90-6661-169-3
ISBN 90-6661-168-5 (h.k.)
Prijs f 9,95 / Bfr. 190
f 24,95 / Bfr. 450 (h.k.)
(48 pagina's, kleur, s.k. & h.k.)

Mantsjoerije, eind vorige eeuw. Nog altijd maakt de Mantsjoedynastie de dienst uit in China's rijkste provincie, maar onder de bevolking broeit onrust. De Mantsjoe's laten oogluikend toe dat Europese mogendheden als Engeland, Frankrijk en Holland China leegroven en de bevolking uitbuiten. Het verzet is bescheiden, maar groeit dagelijks. Dat is de situatie die de jonge Henk aantreft als hij met zijn dienaar Song in Drakenstad aankomt. En zo koel als de hereniging met zijn vader plaatsvindt, zo heet gaat het er aan toe als hij in de sloppen en stegen bij opstootjes betrokken raakt. Het koloniale China staat op het punt in elkaar te storten en dreigt Henk in zijn val mee te slepen.

In *Drakenstad* wordt een stukje geschiedenis prachtig vermengd met Chinese mythologie. Naast Europeanen en Chinezen wordt het verhaal bevolkt door mythologische wezens, zonder dat ze uit de toon vallen. Dat is misschien wel het knapst aan de tekenstijl van **Thierry Robin**. Pas na een tijdje valt het op dat Henks dienaar Song geen oude Chinees is, maar een bokachtige Tsai. De dieren op de markt verschillen soms wezenlijk van die van ons, maar een vlugge lezer zal het niet opmerken. Deze Oosterse subtiliteit versterkt de dreigende sfeer. Globaal is alles herkenbaar voor de Westerling maar de vreemde, griezelige details wekken de indruk dat hij niet in dit werelddeel thuishoort.

De mensen worden door Robin realistisch of karikaturaal uitgebeeld, naar gelang de karakters daarom vragen. Het resultaat is een briljante mengeling van stijlen, waarin zowel **Boucq**, **Uderzo** als **Loisel** zijn te herkennen.

In *Drakenstad* wordt het typisch Oosterse evenwicht tussen Yin en Yang gebruikt om de ongelijkheid tussen koloniaal en gekoloniseerde uit te drukken. De verstoring van deze balans leidt tot een climax van een gewelddadige schoonheid, die veel belooft voor het tweede deel van deze serie.

**** JB

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

Stripwinkel Blunder
Oudegracht 203
3511 NH Utrecht
Telefoon/Fax:
030-311461
Blunder Bestelhuis
Postbus 14144
3508 SE Utrecht

STRIPSPECIAALZAAK
'OUD & NIEUW'
IN- EN VERKOOP VAN NIEUWE EN TWEEDEHANDS-STRIPS
TEL. 01820-26967
WILHELMINASTRAAT 52, GOUDA
MET EEN NELIS VOOR STRIPS!

De getekende 1: De wraak van Hutgin

Rollin & Dubois
Arboris 1992
ISBN 90-343-2315-3
Prijs f 8,95 / Bfr. 180
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Na het lezen van een strip als *De getekende* denk ik meestal: wat moet ik hiermee? Het lijkt wel alsof Arboris zoveel mogelijk nieuwe reeksen wil opstarten. Spijtig genoeg zitten er naast de goede reeksen (*Liberty*, *Zwarte maan*, *Megasteden*), albums bij die het vertalen niet waard zijn (*Trueno*, *Cat Claw*) en zo ook deze *De getekende*.
We hebben te maken met een klassiek wraak/achtervolgingsverhaal waaraan men enkele wrede aspecten heeft toegevoegd. Van een scenarist als **Pierre Dubois** (*Laïyna* met **Hausman**) verwacht men toch meer. Daarbij kan ook het tekenwerk niet echt bekoren. **Lucien Rollin** tekent volgens de klassieke Franse school, levenloos en vrij strak. Alleen de gedegen inkleuringen van **Jean-Jacques en Yves Chagnaud** maken nog iets goed.
De strip speelt zich af in de middeleeuwen, alwaar kinderen die door een bende namaakpotsenmakers ontvoerd worden een gruwelijk lot wacht. Ze worden met behulp van allerlei folterwerktuigen afgrijselijk verminkt, om zo als nar/rariteit voor de edelen te dienen. De hoofdpersoon in dit verhaal, Hutgin, is een dorpeling die gevangen genomen wordt door zo'n bende. Zijn vader zet de achtervolging in en weet het de kinderkidnappers knap lastig te maken. Uiteindelijk komt het tot een eindstrijd.
Op deze strip zat ik nu niet direct te wachten en wat mij betreft hoeft het tweede deel dus niet meer vertaald te worden.

MC

*

De vieze varkens 2: Gaan verder!

(Parodiereeks 9)
Carpentier & Kox & Laurent & Malik
Arboris 1992
ISBN 90-343-2384-6
Prijs f 8,95 / Bfr. 180
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Een aantal volks- en studentenliedjes waren voor de normaal gesproken respectabele tekenaars **Daniel Kox**, **Malik**, **Louis-Michel Carpentier** en **Laurent** de inspiratiebron voor een album dat is gevuld met een tiental losse strips die overlopen van de onderbroekenlol.

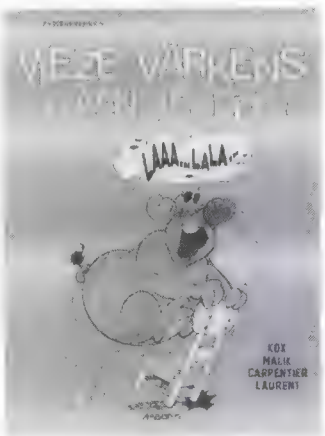

Voor mensen die in de anale fase zijn blijven hangen en voor ongerijpten die hardop lachen als de genitaliën genoemd worden zijn de van bijpassende plaatjes voorziene schuine songteksten ongetwijfeld erg grappig. Zij die zich op de borst slaan omdat zij van subtiele, gefundeerde of intelligente humor houden zullen minder moeite hebben om hun lachspieren te bedwingen bij het lezen van het stripboek.
De tekenaars zijn er wel bijzonder goed in geslaagd de pies-, poep- en pielhumor van zangstukken als 'Drie nonnen en een monnik', 'Als ik een stijve krijg' en 'Met een kop als die van jou' in een gelijksoortige geest te illustreren. De uit de mond hangende tongetjes, de hitsige gezichtsuitdrukkingen en overdreven ronde vrouwenborsten versterken de vunzige sfeer van de teksten. Als bovengenoemde auteurs andere teksten als uitgangspunt hadden genomen was het misschien nog best een aardig album geworden.

HW

*

Verhalen uit de Megasteden 2: Shamballa

Ranson & Grant
Arboris 1992
ISBN 90-343-2345-5
Prijs f 9,95 / Bfr. 195
(64 pagina's, kleur, s.k.)

Alweer het tweede album uit de reeks *Verhalen uit de Megasteden*, een serie die speelt in de wereld van de beruchte Judge Dredd. In deel één speelde Dredd al een bescheiden rol, in *Shamballa* is hij maar vijf plaatjes lang te zien. De hoofdrol komt voor rekening van één van zijn ondergeschikten, de telepate Cassandra. Zij en haar collega uit het Russische Oost-Mega 2 (Grant laat de Russen elkaar nog steeds met kameraad aanspreken en overal hangen posters van stoere arbeiders) krijgen te maken met geheimzinnige beren en panters die zowel judges als weerloze burgers om zeep helpen. Het verschijnen van deze dieren valt samen met andere vreemdsoortige fenomenen, als mensen die apestaarten krijgen en massale spookverschijnselen van vermoorde dissidenten in Zuid-Amerika.

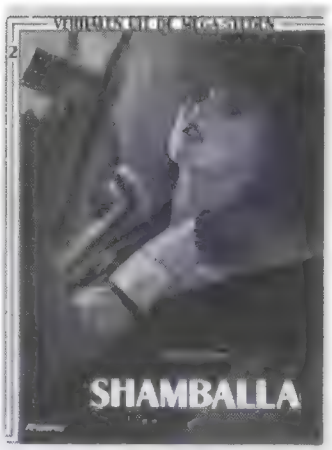

Samen met twee professoren reizen Cassandra en Mikhael (de agent uit Oost-Mega 2) naar Tibet, waar de vermoedelijke bron van alle ellende zich bevindt. Ver voor de officiële jaartelling heeft een primitieve stam daar de onderaardse stad Shamballa gevonden. De Verboden Kracht van Shamballa kwam daarbij in handen van de kwaadaardige Dero's, die nu langs mystieke weg proberen de wereld te veroveren. Na diverse aanslagen op hun leven bereiken de vier de ruïne van Shamballa, waar ze het met de Dero's aan de stok krijgen. Ze vluchten een gewijde ruimte in en ontdekken daar niemand minder dan ... de koning van de wereld. Hoe het verder gaat zal ik u niet verklappen, niet in de laatste plaats omdat ik daar het fijne ook niet van begrepen heb. **Alan Grant** heeft namelijk te veel fantastische elementen op een hoop geveegd en deze met een mystieke saus overgoten om nog een overzichtelijk verhaal te kunnen vertellen.
Gelukkig maakt het tekenwerk van **Arthur Ranson** een boel goed. Dit album geen airbrush, maar een heldere, aantrekkelijke pentechniek die elk gezicht een duidelijk karakter meegeeft. Zijn pagina-layout is rustig en geeft de lezer bedrieglijk lang de indruk dat hij begrijpt waar het verhaal over gaat. Cassandra's portret op de achterzijde van het album werd vermoedelijk te saai voor de voorzijde bevonden. Daar is wel wat voor te zeggen, maar ik zie het toch liever dan het gewapende meisje van plezier dat nu in olieverf de cover siert.

FH

**

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

****** grote klasse!**
***** goed**
**** redelijk**
*** slecht**
o abominabel

Thom Roep en Maarten de Meulder met de eerste exemplaren van *Het blokkenplan* en *De hooikooi*.

De comeback van Paulus

Paulus de boskabouter is terug. De VPRO haalde de oude hoorspelen van een aantal stoffige zolders af, uitgeverij Leopold brengt een serie Paulusboeken uit en sinds kort zijn er twee boeken verkrijgbaar met stripverhalen uit **Jean Dulieu**s tweede periode.

Jean Dulieu tekende en schreef Paulusstrips van 1946 tot 1958 en opnieuw van 1973 tot 1984. Diverse uitgevers hebben in de loop der jaren Paulusstrips op de markt gebracht, maar de nieuwe reeks is een initiatief van **Maarten de Meulder**. De twee boeken die tegelijk werden uitgebracht bevatten beide een afgerond verhaal van 100 platen en zijn *De hooikooi* en *Het blokkenplan*. Voor de statistici: het betreft hier volgens de dikke Matla de verhalen 62 en 63. *De hooikooi* verscheen nooit eerder in boekvorm.

De uitgaven werden op 19 december 1992 gepresenteerd bij Professor Ich in Amsterdam en dat Paulus ècht terug is mag blijken uit de overweldigende belangstelling die er voor de presentatie was en uit de aandacht die De Meulders initiatief kreeg van de landelijke pers. Tijdens de bijeenkomst werden de eerste exemplaren van *De hooikooi* en *Het blokkenplan* overhandigd aan **Thom Roep**, hoofdredacteur van Donald Duck en als schrijver van *Douwe Dabbert* niet onbekend met het verschijnsel kabouter. De Paulusboekjes zijn schitterend uitgevoerd op oblongformaat met een harde kaft; op ieder pagina is één strook afgedrukt. Uit Dulieus tweede periode zijn nog heel wat verhalen nooit in boekvorm verschenen. Als de nieuwe Paulusreeks een succes wordt zal die leemte eindelijk opgevuld gaan worden.

HP

70 jaar Sleen

Op woensdag 30 december 1992 werd **Marc Sleen** zeventig jaar jong. Uiteraard werd hier de nodige aandacht aan geschonken; onder andere door het uitbrengen van een speciale zeefdruk. **Eddie de Jong** en **René Windig** maakten speciaal voor deze gelegenheid een *Heinz*-gag voor de Belgische krant Het Volk. Deze strook zal waarschijnlijk niet in één van de Heinz-albums worden gepubliceerd.

AvO

Anton Koolhaas overleden

In het vorige nummer maakten we er op de valreep nog gewag van: de dood van **Anton Koolhaas** op tachtigjarige leeftijd. Koolhaas werkte als journalist voor het NRC en De Groene Amsterdammer. Hij is vooral bekend geworden als schrijver en filmer. Eind jaren vijftig begon Koolhaas aan zijn zeer eigenzinnige dierenverhalen, waarvan zo'n acht bundels zijn verschenen. Later schreef hij ook nog een aantal romans. Voor zijn gehele literaire oeuvre ontving Koolhaas in 1989 de Constantijn Huygensprijs en begin 1992 de P.C. Hooftprijs.

Koolhaas is ook zeer actief geweest op filmgebied. Hij schreef zelf filmscenario's, zoals het scenario voor **Bert Haanstra**'s film *Bij de beesten af*. In 1968 werd Koolhaas directeur van de Filmacademie van Amsterdam. Zijn verdiensten voor de Nederlandse film werden bekroond met een Gouden Kalf.

Ook in de annalen van de stripgeschiedenis komt de naam Anton Koolhaas voor, zij het eenmalig. Samen met **Leo Vroman**, eveneens literator en verantwoordelijk voor de tekeningen, maakte Koolhaas in de jaren dertig de strip *Stiemer en Stalma*. De strip verscheen in het

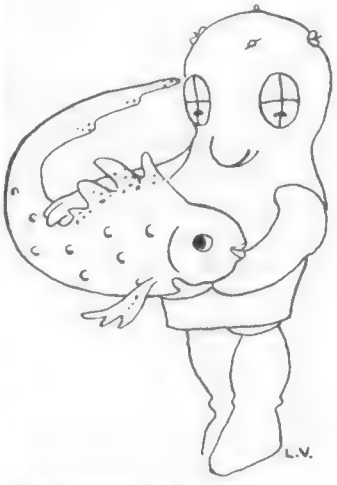

Stiemer en Stalma

NRC en ging over de wondervis Stalma en de duiker Stiemer. *Stiemer en Stalma* werd ook in enkele buitenlandse jeugdtijdschriften opgenomen en begin jaren zestig door De Volkskrant herdrukt. De diverse boekuitgaven, die in de loop der jaren verschenen, zijn vandaag de dag slechts antiquarisch te verkrijgen.

RS

Opmerkelijke boycot

Ook Disney boycot Servië en Montenegro. De Belgradose krant *Politika* publiceert sinds 1932 dagelijks een aflevering van een strip over Mickey Mouse. De Walt Disney Company heeft de regeringsgetrouwe krant onlangs laten weten dat zij de strip niet langer mag gebruiken. Sinds kort maken Mickey, Minnie, Goofy, Pluto en andere personages uit de strip dus deel uit van de internationale economische boycot om de Serven te dwingen te stoppen met vechten.

(Bron: De Volkskrant)

Kuifje sneuvelt

Dat de Belgische stripuitgeverij Lombard eind juni stopt met het weekblad *Kuifje* mag niet echt verbazingwekkend heten. In 1988 rommelde het al aan Franstalige zijde. Het blad *Tintin* werd opgeheven en vervangen door een *Tintin Reporter*.

Dit kostte de uitgeverij een massa lezers. Daarom probeerde men deze weinig doordachte tactiek goed te maken door na een tijdje plots *Hello BéDé* te lanceren. Ook dat mocht niet baten.

Lombard verliest al de hele tijd 10 miljoèn Belgische franks (ongeveer 500.000 gulden) per jaar aan het blad in de twee landstalen. Hoofdredacteur **Yves Sente** wilde het blad best behouden als promotiemiddel voor de albums, maar de locomotief-functie die het weekblad ooit had, is verdwenen.

De monsteroplage van 400.000 in de zeventiger jaren is gedaald naar een kleine 50.000. Het lezerspubliek van toen – de dertigers (zelfs veertigers) van nu – leest geen verhaaltjes meer in afleveringen. De meeste striplezers van tegenwoordig zijn nog altijd te vinden voor een degelijk verhaal met kwaliteitstekeningen, maar grijpen bij gebrek aan tijd alsmaar vaker naar albums.

Kuifje/Tintin heeft nochtans veel grote namen afgeleverd, teveel om op te nomen, maar **Hergé**, **Edgar P. Jacobs**, **Paul Cuvelier** en **Jacques Laudy** stonden op 26 september 1946 aan de wieg van de pasgeborene. Na de grauwe oorlogsjaren was de tijd rijp voor een vrolijk blad met kleurrijke avonturen. Kuifje was toen nog maar 12 pagina's dik en kostte Bfr.2,5 (± *f*0,125). Het eerste nummer haalde meteen 60.000 lezers (40.000 Tintin en 20.000 Kuifje). In het begin was het vullen van het tijdschrift een probleem, maar drie maanden later overschreed het blad echter al de 16 pagina's. Een groot aantal tekenaars versterkte de gelederen en bracht het blad naar 52 pagina's. Ondertussen is het aantal pagina's al weer stilzwijgend geslonken naar 40.

In die 46 jaar dat het blad bestaan zal hebben, is de gedachtenwereld van de lezers uiteraard sterk veranderd. De naïeve en ontwapenende humor van Hergé's *Quick & Flupke* doet het wel-

iswaar nog steeds, maar **Jo-El Azara** heeft met zijn voor de hand liggende *Jonas Distel*-gags nog maar weinig succes. De oude *Lambiek*-grappen die **Willy Vandersteen** in 1949 voor Kuifje tekende, zijn nog enkel charmant en nostalgisch. *Dommel* (**Dupa**) en *Robin Hoed* (**Turk & De Groot**) deden hun intrede in de woelige jaren '60, maar kunnen al geruime tijd geen glimlach meer tevoorschijn toveren. *Max de ontdekkingsreiziger* van **Bara** roept daarentegen herinneringen op van humor 'pur sang'. Echte blijvers zijn klassebeesten als *Ton & Tinneke*, die overeind bleven al werd er geregeld van tekenaar gewisseld: **Franquin**, **Attanasio**, **Mittéi**, **Griffo**, **Dupont** en **Walli** ... **Ernst** blijft 'Knipogen' en namen als **De Moor**, **Berck**, **Greg**, **Goscinny**, **Dany** of zelfs **Jan Kruis** boezemen nu nog ontzag in. Het blad heeft steeds geprobeerd om met zijn tijd mee te gaan en zich steeds weer aan te passen aan de smaak van de lezer. Maar de laatste jaren werd nog maar weinig vernieuwends gebracht en stond het blad stijf van de ernst. Concurrent *Robbedoes*, waar het dan weer niet zo slecht mee gaat ondanks een geringe oplage van 40.000 exemplaren, bewijst dat er ook wel eens gelachen mag worden. Bij Lombard wisten enkel nog *Nino* (**Leemans** en **Stallaert**) en *XIII* (**Vance** en **Van Hamme**) echt te overtuigen.
Bij de viering van 35 jaar weekblad Kuifje schreef **Hergé** een wens met '... gelukwensen voor zijn 35-jarig bestaan. En mijn beste wensen voor de komende 35 jaar'. Hij heeft de jeugd van 7 tot 77 jaar blijkbaar verkeerd ingeschat.

AL

Nieuwe voorzitter BCB

Het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal (BCB) heeft sinds kort een nieuwe voorzitter. Als opvolger van de in augustus '92 overleden **Bob de Moor** is **Jean van Hamme** gekozen. Van Hamme maakt al vanaf 1990 deel

uit van de Raad van Beheer van het BCB.
Tegelijkertijd met Van Hamme is **Hec Leemans** gekozen tot ondervoorzitter van het BCB.

RS

Famous Women Eating Breakfast

The Breakfast Project is een internationale cartoontentoonstelling die tot en met 8 maart te zien is in De Melkweg Galerie te Amsterdam. De tentoonstelling bestaat uit 52 tekeningen van 52 cartoonistes uit 12 landen. De cartoons laten de ontbijtwensen zien van bekende vrouwen uit deze tijd, historische figuren en vrouwelijke personages uit mythologie of literatuur. Naast beroemde vrouwen als **Sarah Bernardt**, **Gertrude Stein** of **Madonna** komt de bezoeker op de cartoons ook culturele stereotiepen tegen, zoals de Countess Dracula, Miss America en de Virgin Mary.
Onder de cartoonistes zijn naast veelbelovende beginners internationaal bekende namen terug te vinden. Zo zijn er inzendingen van **Elly Holzhaus** uit Nederland, **Trina Robbins** uit de VS en **Izabella Kulczynska** uit Polen. De Melkweg Galerie, Lijnbaansgracht 234a, Amsterdam. Voor meer info: Suzanne Dechert, 020-6241777/ 6248492.

RS

Bibliofiele uitgaven

Uitgever Oog & Blik heeft kort geleden een aantal curiosa uitgebracht. Allereerst gaat het hier om een zogeheten leporelloboekje van **Ever Meulen**, waarin de kinderpostzegels van

afgelopen jaar alsmede een tweede reeks niet gekozen ontwerpen zijn opgenomen. Ever Meulen is de eerste buitenlandse ontwerper geweest die de kinderzegels heeft ontworpen. Dit, omdat de PTT in het jaar van de Europese eenwording aan vormgevers uit alle landen van de Europese Gemeenschap heeft gevraagd postzegels te ontwerpen. Ever Meulen viel de eer te beurt de kinderzegels te doen. Het leporelloboekje verschijnt in een oplage van 750 genummerde exemplaren en kost *f*35 / Bfr.699.
Een andere uitgave is een setje full colour prentbriefkaarten van Beroemde Popsterren. Van de hand van niemand anders dan ... **Peter Pontiac**. Het setje bestaat uit acht pop-cards van respectievelijk Bob, Bob, Keith, Jim, Jimy, The Cramps onder toeziend oog van Elvis, Iggy en last but not least ome Neil. De kaarten zijn tevens opgenomen in het in 1993 nog te verschijnen *Pontiac's Pop-Art* en in het voor 1994 geplande *Pontiac*

Jimi Hendrix door Pontiac.

Review deel 5. Het setje kost *f*10 / Bfr.199. Overigens waren bij het kerstnummer '92 van OOR drie kerstkaarten van Pontiac bijgevoegd. Dit waren eerdere tekeningen die Pontiac voor OOR heeft gemaakt. Wie ze nog niet heeft, kan het nummer wellicht nog bij OOR nabestellen.

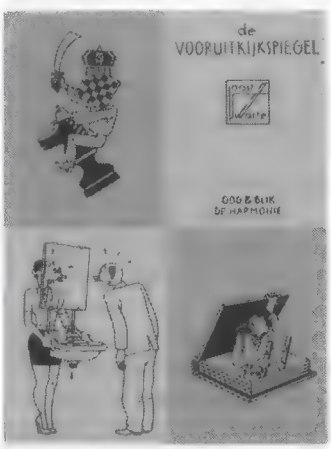

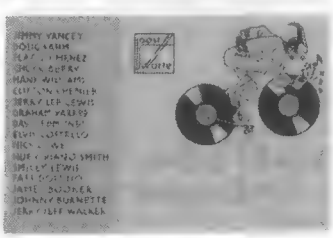

Oog & Blik heeft ten slotte twee exclusieve uitgaven van **Joost Swarte** uitgegeven. *De Vooruitkijkspiegel* is een kartonnen kijkboekje waarin enkele beroemdheden geconfronteerd worden met hun toekomst (*f*14,95 / Bfr.299). *Vedetten Parade* is eveneens een kijkboekje van karton, maar dan met helden uit de popgeschiedenis (*f*12,50 / Bfr.250).

RS

Caramba!

Caramba! is een nieuw blad (nummer 1 verscheen in december '92) dat voortgekomen is uit een fusie tussen *Index*, een tijdschrift over alternatieve kunstuitingen, en *List*, een alternatief muziektijdschrift. Caramba!, de titel komt uit het Kuifje-album *Het Gebroken Oor* (pagina 54, plaatje 8), is een landelijk alternatief muziekblad met eveneens aandacht voor de (sub-)cultuur in de breedste zin van het woord. Onder dat laatste uitgangspunt valt ook informatie over strips en striptijdschriften, en dan in het bijzonder over de underground.
Info: Postbus 11100, 5200 EC Den Bosch

RS

Kuijpers bij Lambiek

Op 18 december 1992 werd bij Lambiek een expositie geopend van prenten en originele pagina's van **Henk Kuijpers**. Het accent van deze expositie ligt natuurlijk op *Franka*, Kuijpers' eerste en enige stripheldin. Naast pagina's uit de strip zijn bij voorbeeld een titelpagina, een T-shirt en diverse covers te zien. Andere werken die ook worden geëxposeerd zijn kerstkaarten, pagina's van Cadillac Club en covers van Eppo en Franka Infokrant. De hele expositie beslaat een periode van bijna 20 jaar. Prijzen van het tentoongestelde werk variëren tussen de *f*250 (Bfr.5000) en *f*7500 (Bfr.150.000).

HP

Nieuwe Soda

In januari kregen wij volkomen onverwacht post uit Amerika.
Het bleek een foto van een lokatie in New York waarop te zien is dat de stripfiguur Soda **(Gazzotti/Tome)** een ander personage achtervolgt. Op de achterkant van de foto viel in een persoonlijk bericht van Soda te lezen dat het hier een publicitair geintje betrof van uitgeverij Dupuis ter gelegenheid van het deze maand te verschijnen *Soda*-album *God stierf vanavond*.

'Het album is te koop voor *f*16,50 / Bfr.295 ... heel wat goedkoper dan een kogelvrij vest en een stuk handiger', aldus Soda.

AvO

Uitgeverij RDH

Rob den Houter, die in zijn eentje uitgeverij RDH bestiert, heeft weer een aantal lilliputboekjes uitgebracht. Van de Tarzanachtige reeks *Jarro* zijn deel 19, 20 en 21 verschenen. Van de avontuurlijke speurder *Ray Clark* hebben deel 7, 8 en 9 het daglicht mogen aanschouwen. En van de horror-science fictionreeks *Utopische wereld* heeft RDH deel 4, 7, 8 en 9 uitgebracht. Voor meer informatie: 010-4501764.

RS

Flitsen

Moebius en Jodorowsky **zitten niet stil. ★ Samen zijn zij begonnen aan de nieuwe serie** *Het gekroonde hart.* **Deel I verscheen in januari bij Big Balloon/Alpen. Het is de eerste samenwerking tussen Moebius en Jodo sinds zij** *John Difool* **afsloten. ★ Difool leeft intussen voort in** *De jeugd van John Difool.* **Tekenaar** Janjetov **heeft deel 4 inmiddels af. Verschijnt in februari eveneens bij Big Balloon/Alpen. ★ Een andere reeks die werd afgeleid van John Difool is** *La caste des Metabarons.* **Deze reeks maakt Jodorowsky met** Juan Giménez. **Het eerste deel ziet er mooi uit. ★ Andere reeksen maakt Jodo met** Boucq **en met** Otomo. **★ Ronduit schitterend is het album dat hij met** Gal **(bekend van** *De wraak van Arn* **bij Arboris) maakte:** *La passion de Diosimante.* **Dit is Gals eerste strip in kleur. ★** Moebius **intussen, breidt het universum van Majoor Fataal verder uit met de series** *Onyx Overlord,* **getekend door** Jerry Bingham **(Marvel) en** *The man from Ciguri* **dat hij zelf tekent voor Dark Horse. ★ Wie regelmatig werk van Moebius wil zien doet er goed aan Dark Horse Presents te lezen. ★ Spectaculair nieuws over** Franquin! **Hij heeft al zijn rechten overgedragen aan Marsu Productions. Deze uitgeverij brengt al in het voorjaar een nieuw album uit van** *Guust.* **Scenarist van Guust wordt** Yann, **de tekenaar is nog niet bekend. ★ Lombard. Je vraagt je wel eens af hoe lang deze uitgeverij nog blijft bestaan. Voor 1993 staan 25 uitgaven geplanned. Ter vergelijking: in 1991 waren het er nog 70. ★ Na het overlijden van** Peyo **is het natuurlijk heel onzeker geworden of zijn strips Lombard nog kunnen redden. Betapress kondigde in de aanbiedingsfolder van het eerste kwartaal een nieuwe** Johan en Pirrewiet **aan. Onder veel voorbehoud. ★ Dargaud timmert intussen hard aan de weg met vele nieuwe reeksen en daar zijn mooie dingen bij, zoals** *Woogee, Betty Brisk, Spiegelland* **... In ieder geval in Frankrijk verschijnen ook nieuwe albums van** Chantal Montellier, Gabrion **en** Greg, Gibrat **en** Forest. **★ Terug bij Dargaud is** Lauzier, **waarvan voor het eerst sinds tien jaar weer werk verschijnt. ★ Eveneens terug – met** *Axel Moonshine* **22 – is** Godard, **die zijn eigen uitgeversavontuur zag mislukken. ★ Een nieuwe serie van** Godard **en** Ribera **gaat verschijnen bij Glénat:** *Je suis un monstre.* **★ We blijven nog even bij Dargaud. Tijdens het festival van Angoulème presenteerde deze uitgeverij een nieuw** *Année de la bande dessinée,* **onder redactie van** Thierry Groensteen. **De vorige uitgevers van het Franse stripjaarboek waren Temps Future en Glénat. ★ Een heel dik boek van** Floch **en** Rivière **ligt al in de winkel. Het bevat de drie Albany-strips (***Dossier Harding, Rendez-vous in Seven Oaks* **en** *Op zoek naar Sir Malcolm***) plus dertig nieuwe pagina's. Een prestigieuze uitgave, waarvan niet zo snel een vertaling te verwachten is. ★** *Carnivora,* **het nieuwe** *Druuna*-**boek van** Serpieri, **werd in zeven landen tegelijk uitgebracht met een totale oplage van 140.000 stuks. ★ Dezelfde oplage had** *O.O.B.,* **de nieuwe** *Largo Winch,* **alleen al in de Franse taal. ★ De tamelijk christelijke uitgeverij Hélyode gaat een boek uitbrengen van** Servais **met drie verhalen over de ridders van de ronde tafel. Het is nog niet bekend of** *Pour l'amour de Guiievre* **ook in het Nederlands verschijnt. Het lijkt een goed idee. ★ Een serie die re-**

Strips in eigen beheer

Sinds jaar en dag zijn er stripliefhebbers te vinden die zelf de uitgave van een strip of stripblad op touw zetten. Dit varieert van amateurbladen tot meer professionele uitgaven en van blaadjes, waarin alles wat enigszins publicabel is gepubliceerd wordt, tot magazines die een platform willen zijn voor aankomend talent.

Het derde nummer van *Posse* is zo'n voorbeeld van een fraai ogend stripmagazine dat een serieuze poging doet een publikatiemedium te vormen voor talentvolle tekenaars die zelden aandacht krijgen. Posse is een veelbelovend blad, waarin de lezer regelmatig verrassende dingen tegenkomt. In dit derde nummer zijn bijvoorbeeld bijdragen opgenomen van in Nederland verblijvende tekenaars: **Gonzalo** (Chili), **Baharuddin Mat Yunus** (Maleisië) en **Helena Klacocar Vukcic**, die door de oorlog in Bosnië-Hercegovina niet meer terug kon keren naar haar vaderland.

De uitschieters in dit nummer van Posse, met als thema 'Het Konflikt', zijn de sarcastische bijdragen van **Floris Oudshoorn** en het lichtabsurde werk van **Dadara**. Posse verschijnt in een oplage van 1000 exemplaren en wordt gedistribueerd door Het Raadsel. Een jaarabonnement kost *f*35 / Bfr.700 (vier kwartaaluitgaven inclusief portokosten). Voor meer info: 020-6162952.

Ook in het vierde nummer (vier pagina's dikker!) van *Iris* staan een paar aardige items. Natuurlijk mijn favoriet *Dirkjan* van **Mark Retera**, die tot mijn grote vreugde doorgedrongen is tot de burelen van de Sjors en Sjimmie-redactie en vanaf nummer twee dit jaar in dit blad wordt gepubliceerd. Een bewijs dat amateurstripbladen zeker hun waarde hebben en hulde aan de voortrekkersrol die Iris hierin heeft gespeeld.

Behalve *Dirkjan* zijn er nog andere vermeldenswaardige bijdragen, zoals de sfeervol getekende strips van **Remco Polman** (*Sisyfus*) en **Maaike Hartjes** (*De Opdracht*) en het derde deel van de informatieve reeks over amateurstripbladen. Iris kost *f*2,95 / Bfr.60 en ligt bij iedere goed geoutilleerde stripboekhandel.

Info: 080-220923.

Fresco, een blad dat door Zet El wordt verspreid over alle aangesloten ZozoLala-stripwinkels in Nederland en België, verschijnt elke twee maanden. Door de hoge verschijningsfrequentie is de kwaliteit van de verhalen, met name de scenario's, niet altijd van even hoog niveau. Maar de losse verkoopsprijs van *f*1 / Bfr.20 staat de aanschaf van een nummer van Fresco zeker niet in de weg. In nummer 14 zijn strips opgenomen van **Johan Bruintjes**, **Wouter Peeters**, **Rolf Thijssen**, **Floris Wensveen** en **Theo Veenenbos**.

Info: 020-736858.

De hoogtepunten in het vijftiende nummer van *Furore* komen van de hand van **Adri van Kooten & Caren E. Peeters** (*Onze Lieve Vrouwe*) en van **Steven de Rie** (*Meesteressenleed*). De redactie maakt overigens in dit nummer bekend dat het volgende nummer (16) tevens het laatste nummer van Furore is. De reden is dat er nog twee andere tijdschriften bestaan die getooid zijn met de naam Furore en wèl in de boekhandel liggen: het grafisch tijdschrift van **Piet Schreuders** en het feministisch maandblad. Ook bleek er in het verleden al een (Belgisch?) stripblad te hebben bestaan dat Furore heette.

Wel gaat de redactie binnenkort verder met een nieuw blad, waarvan de voorlopige naam *Impuls* is. De redactie roept een ieder op die de naam Impuls al een keer is tegengekomen (voor wat voor een item dan ook) dit aan haar door te geven. De kans dat zij overspoeld wordt met reacties zit er overigens dik in, aangezien de personeelsvereniging van het bedrijf waar ik werk zelfs al getooid is met de naam Impuls!

Info: 033 - 802817

RS

---

gelmatig van uitgever verhuist is *La marque de la sorcière*, **waarvan we in het Nederlands de eerste drie delen kennen die bij Dargaud verschenen. Deel 4 verscheen bij Alpen en deel 5 is inmiddels uitgebracht door Soleil. Who's next? Glénat?** ★ **Het nieuwe album van** Ceppi **gaat** *La nuit des clandestins* **heten. Het scenario werd geschreven door** Pierre Christin. ★ **Bij de RTBF zijn in het kinderprogramma Nouga Nouga sinds kort tekenfilmpjes te zien van** *Stefan*, **bekend uit de Robbedoes.** *Cedric* **heet hij voor de Franstaligen.** ★ **Tekenfilms van** *Michel Vaillant* **zijn door ons te bewonderen bij RTL+.** ★ Arnold Schwarzenegger **gaat de hoofdrol spelen in een film over** *Judge Dredd*. ★ **Een paar prijzen: de grote prijs van Hyeres ging naar** Jean Dufaux, **in Barcelona gingen prijzen naar** Gallardo **en** Ralf König. **König werd tevens in Erlangen uitgeroepen tot beste Duitse auteur. Andere laureaten in Erlangen waren** Johnny Hart, Frank LeGall, Loisel, Mattotti **en** Boucq. **Prijzen in Sierre waren er voor** Ferrandez **en** Adamov. **Tot zover de beursberichten.** ★ Cothias **werkt aan twee nieuwe series voor Glénat: één met** Parras (*Le lievre de Mars*) **en één met de jonge tekenaar** Boube: *L'empereur des derniers jours*, **over Richard Leeuwenhart.** ★ **Meer ridders en meer Cothias: hij zet de serie** Les heros cavaliers, **waarvan ook in het Nederlands twee delen verschenen, voort met** Tarral **als tekenaar. Tarral ken je misschien van zijn werk voor Lombard.** ★ **De albums van** *De zoon van de arend* **verschijnen voortaan in Frankrijk bij Arboris France. In Nederland was Arboris al de uitgever van deze historische stripserie.** ★ Aidans **gaat opnieuw** *Brik Brak* **tekenen, een strip die zo'n 15 jaar geleden in Kuifje verscheen.** ★ **Gerucht:** Greg **en** Vance **gaan een nieuw verhaal van** *Bruno Brazil* **maken.** ★ Hausmanns **nieuwe strip gaat** *Les trois chevaux blancs* **heten en moet al zeer binnenkort in de serie Vrije Vlucht gaan verschijnen.** ★ **Nieuw in de stripwereld is P & T Productions. De uitgeverij van de Franstalige** *Rooie Oortjes*-**albums van** Dany **bracht reeds een album uit van** *Gord* **en te verwachten is werk van** Walthéry, Will **en** Ptiluc. **Ook** *Harlekijn* **van Dany gaat bij P & T in herdruk verschijnen.** ★ **Dupuis bereidt de uitgave voor van de verzamelde** *Blauwbloezen*-**strips.** ★ Cabanes **werkt aan een boek met** Pierre Christin. **Hierin wordt een wereldreis beschreven.** ★ **Bij Dupuis gaat een herdruk in kleur verschijnen van het complete verhaal** *Tarawa* **van** Hubinon, Weinberg **en** Charlier. ★ **Gerucht:** Berck **denkt erover om met pensioen te gaan.** ★ Lax **werkt aan een nieuwe serie onder de titel** *Sarane*. ★ **Binnen een paar maanden zijn te verwachten: deel 2 van** *Marshall Blueberry* (Vance) **en een nieuwe episode van** *De jeugd van Blueberry* (Wilson), **respectievelijk uit te geven door Big Balloon en Dupuis.** ★ Guilmard **is na vier delen gestopt met** *De dans der rioolratten* **en werkt aan een nieuwe serie, ditmaal voor (jawel) Dargaud:** *Oscar Moulineaux*. ★ **Ook gestopt is** Foerster, **met** *Kapitein Starbuck*. **Hij werkt nu aan een nieuwe strip, samen met** Andreas. ★ **Futuropolis bestaat 20 jaar en ter gelegenheid daarvan verscheen een geïllustreerde catalogus waarin alle tot nu toe verschenen titels zijn opgenomen. Verkrijgbaar bij Franse boekhandels.** ★ **Aan de lange lijst met series geschreven door** Dufaux **kan er binnenkort weer één worden toegevoegd, ditmaal met tekeningen van** Jamar. ★ Dany **gaat met** Van Hamme **een vervolg maken op hun** *Verhaal zonder helden* **onder de titel** *Twintig jaar later*.

De hoofdrolspelers van het *Milestone Universe*.

Milestone

De aanval is de beste verdediging. Onder dat mom opent DC Comics de aanval op de concurrentie, ditmaal met gekleurde superhelden. Die zwarte helden zijn gecreëerd door Milestone Media, een nieuw bedrijf dat grotendeels eigendom is van een aantal stripauteurs. *Denys Cowan*, *Dwayne McDuffie*, *Derek Dingle* (geen stripauteur) en *Michael Davis* zijn de voornaamste aandeelhouders en je hebt het waarschijnlijk al door: zij zijn allen zwart. DC hoopt natuurlijk hiermee een nieuw gat in de markt te hebben gevonden, zoveel zwarte en multiculturele helden zijn er niet. De initiator achter het hele concept is Denys Cowan. Zonder veel moeite wist hij al snel een aantal collega's warm te krijgen voor zijn ideeën en om de uitgekristalliseerde concepten veilig te stellen richtten ze Milestone op als onafhankelijke produktiemaatschappij. Op deze manier hebben ze alle creatieve vrijheid die ze zich maar kunnen wensen en bezitten ze de rechten van hun eigen 'characters'.

Milestone/DC brengt in februari de eerste twee nieuwe titels uit:

- Hardware, door *Dwayne McDuffie*, *Denys Cowan* en *Jimmy Palmiotti*;
- Bloodsyndicate, door *McDuffie*, *Ivan Velez jr.* en *Trevor von Eden*.

In maart gevolgd door Icon en Static. Ondertussen lopen er al onderhandelingen met Aziatische, Latino- en Hispanic-auteurs om strips op te zetten vanuit die achtergrond en cultuur. Ook vrouwen (?!) en homoseksuelen zullen aan bod komen. Geef iedere minderheid zijn eigen held! Anyway, de nummers één zullen in twee versies op de markt komen, een gewone en een collector's versie met heel veel extra's. Bovendien zal er meer zorg (waarschijnlijk met de hand) aan de inkleuring worden besteed. En denk nu niet dat het strips met een boodschap zullen zijn. Ze zijn er in eerste instantie gewoon op gericht om mensen te entertainen met een goed verhaal, ongeacht de kleur van de lezer. McDuffie: 'We willen ook personages neerzetten waar mensen zich mee kunnen identificeren. De verhalen moeten er voor zorgen dat ze blijven terugkomen.' Laat maar 'ns zien ...

Hardware

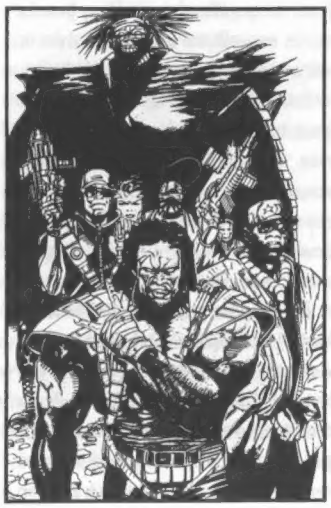

Blood Syndicate

Image contra Malibu

Tja, wie zit er nou met een probleem? Image of Malibu? Image is boos op Malibu, omdat 'moeder'-uitgeverij Malibu zomaar een eigen superhelden-universum op wil zetten. 'Wie denken jullie wel dat jullie zijn?' zullen beiden gedacht hebben. Image omdat ze geen concurrentie van Malibu dulden en Malibu omdat Image hen de les wil lezen. Gevolg? Per februari heeft Image zijn contract met Malibu opgezegd en gaat op eigen benen verder. Dus wie zitten er met een probleem? Juist: de lezers. Want gegarandeerd zullen de Image-strips nu niet drie maanden te laat verschijnen, maar eens in de zes maanden uitkomen! Fijn, hè? Maar waar gaat het nu eigenlijk om? Wel, waar Image zo beducht voor is, is Malibu's aanstaande 'Megaverse'. Een nieuw uit de grond gestampt concept waaraan een batterij schrijvers zijn steentje heeft bijgedragen. Allemaal gevestigde namen die ooit voor de grote twee werkten: *Mike Barr*, *Steve Englehart*, *Steve Gerber*, *Larry Niven*, *James Hudnall* – om er een paar te noemen – en zelfs filmregisseur *Wes Craven*. In plaats van tekenaars als trekker ligt het zwaartepunt nu bij het schrijverscollectief. Maar een aantal grote namen onder de tekenaars kan natuurlijk geen kwaad.

Topps

Vers op de stripmarkt gaat Topps na het succesvol uitgeven van de Dracula-filmbewerking – door *Roy Thomas* en *Mike Mignola* – vrolijk verder met het uitgeven van nieuwe titels. Zo zullen binnenkort het daglicht zien: Vlad the Impaler, een prequel op Dracula door *Roy Thomas* en *Esteban Maroto* en Ray Bradburry Chronicles. Deze serie heeft dus een nieuw onderkomen gevonden. Waarbij de prijs ineens veel aantrekkelijker is geworden. In het eerste nummer een verhaal door *Richard Corben*, een oud EC Bradburry-verhaal door *Al Williamson* en Tyrannosurus Rex door *Garies*. $2.95 per deel. Bovendien deed *William Stout* de cover. Mooi!

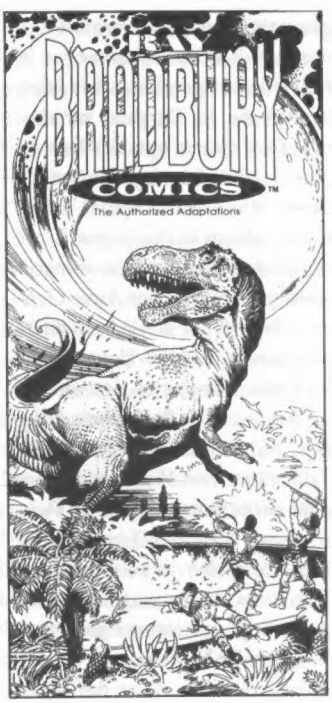

De *Ray Bradbury Comics*, nu door Topps uitgegeven.

Legionnaires getekend door Chris Sprouse. Hoe houd je 22 legionnaires uit elkaar.

Legionnaires

Er zijn van die strips die al zo lang bestaan dat moderne lezers er bij voorbaat al op afknappen. Ze zijn niet bij machte om al die jaren voorkennis te vergaren (zo die te vergaren is) om de strips te kunnen volgen. Eén van die strips is Legion of Superheroes, die al meer dan dertig jaar bestaat en zich afspeelt in de 30e eeuw. Vandaar dat DC enige tijd terug besloot om de serie te stoppen en weer opnieuw te starten. Net als bij de X-men komt er een afsplitsing van de Legion, namelijk de Legionnaires. De tekenstijl is aantrekkelijk en de verhalen zijn makkelijk te volgen. Alleen: hoe houd je al die 22 legionnaires uit elkaar?

Marvelous Idiotland

Dat Marvel de naam Dark Knight (voor Batman) een vondst vindt, mag blijken uit het aantal strips met gelijkaardige namen. Zo heeft Marvel Dark Angel, Darkhawk, Darkhold en Darkman. Bovendien is Moonknight een directe rip-off van Batman. Behalve de naam lijkt ook zijn karakter op Batman. Darkman is trouwens een zesdelige serie naar de gelijknamige filmheld van *Sam Raimie*. De strip gaat verder, daar waar de film ophield.

Een nieuwe horrortitel, ze krijgen er maar geen genoeg van bij Marvel, is Hellstorm, door *Rafael Nieves* en *Michael Bair*. Je haren rijzen je te bergen bij al die horror. Wanneer komt er nou weer eens iets leuks?

Daarvoor moet je bij Fantagraphics zijn. Onder het motto 'geen gelul, leuk spul' komt het eerste nummer van Idiotland uit, door *Doug Allen* (Steven) en *Gary Leib* (Snake Eyes). Totaal van de pot gerukte inhoud.

Idiotland

Dan Clowes (Eightball) noemt het de grappigste strip van het jaar, nee, de eeuw! Als dat geen aanbeveling is ...

Barkerverse

En alsof het allemaal niet genoeg is rijst een ander universum op. Ditmaal het Barkerverse bedacht door, jawel, *Clive Barker*. Hij had 'ns niets te doen en dacht 'Kom, ik creëer even een nieuw superhelden-universum op m'n vrije zondagmiddag. Daar zit vast wel iemand op te wachten'. En natuurlijk zaten ze bij Marvel behoorlijk verlegen om 'n nieuw universum, dus dat kwam goed uit. Wil je in het brandpunt van de belangstelling blijven staan dan moet je minstens ieder half jaar een nieuw universum scheppen. En waar *Jim Shooter* vele jaren terug hopeloos de mist in ging met zijn New Universe bij Marvel, lijkt het of nu het hek van de dam is en iedereen God mag spelen en er maar op los mag scheppen.

Maar ja, wat moeten de beminde gelovigen er mee aan? Weg met het monotheïsme en terug naar het veelgodendom? Keuze genoeg: god Vertigo, god 2099, god Milestone, god Image en dan straks het Megaverse van god Malibu en het Barkerverse.

De geloofsuitdragers weten het ook niet meer en vallen van hun geloof om weer bij een ander geloof op te duiken. Van enige merkentrouw is totaal geen sprake. Uiteindelijk zal blijken wiens geloof het sterkst is. Ondertussen is er veel wildgroei en verwarring. Maar voor hoe lang? Ondergod Impact van DC kan na een stevig jaartje, waarin hij zich probeerde te manifesteren, het veld ruimen. Hij kon de kerk nauwelijks drie maanden vol krijgen, daarna liep de tent en masse leeg. Ondanks de inzet van z'n hogepriesters. Die zijn inmiddels ook van het toneel verdwenen en nooit meer teruggezien. Hoe lang houdt het Barkerverse het uit?

De troeven zijn:

- Saint Sinner, over een man die de kracht heeft om ieder levend organisme in een primitieve of geavanceerde geëvolueerde staat kan veranderen. Bovendien wordt hij bezeten door een psychotische sadistische geest en een engel;
- Ecto Kid, geboren als zoon van een geest gaat een veertienjarig jongetje – dat zich zowel thuis voelt in onze wereld als in die van de geesten – op zoek naar zijn vader en een mysterieuze uitvinding;
- Hokum & Hex, een middelmatige cabaretier krijgt superkrachten nadat een superieur goddelijk wezen de aarde verspeeld heeft in een weddenschap;
- Hyperkind, gewone superhelden die hun krachten hebben gekregen van mislukte helden uit het verleden (dat belooft wat).

Zullen deze strips voor volle zalen gaan zorgen? Alleen God weet dat ...

Simpsons

Na een valse start met een stom spelletjesblad komt het er nu echt van. Amerika's meest populaire televisieanimatieserie The Simpsons krijgt een eigen comic. Hè hè. In nummer één van Simpsons comics and stories lezen we de 'origin' van Bartman, Springfields enige echte gecapete misdaadbestrijder. Bovendien behoedt Maggie Simpson Springfield voor een atoomramp, gaat Marge naar de groenteboer, doet Lisa iets crimineels en eet Homer een donut! En meer van dit soort zaken voor $2.95 door *Matt Groening* 'in person'!

MIRABELLE

CHANTAL DE SPIEGELEER

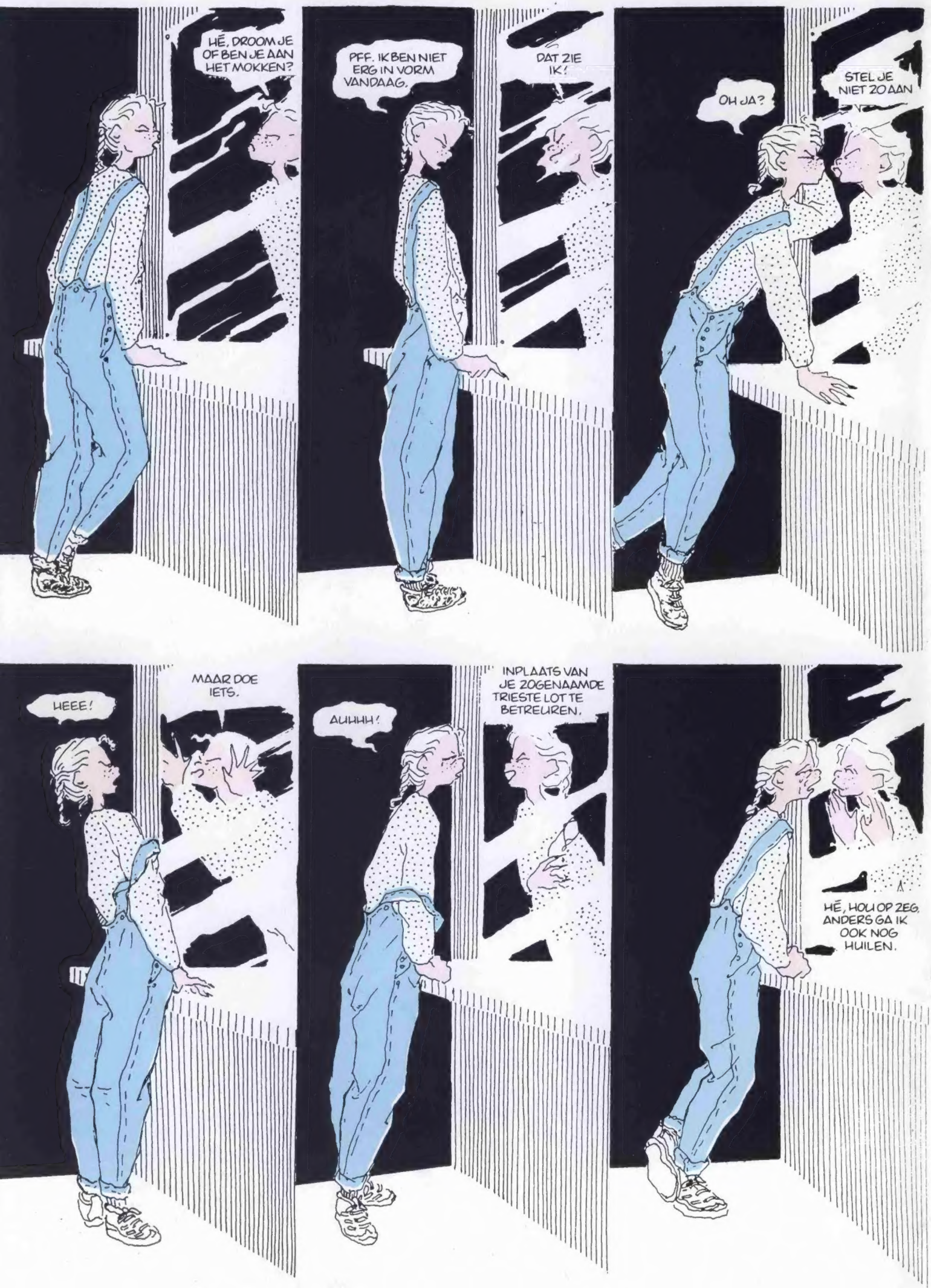
HÉ, DROOM JE OF BEN JE AAN HET MOKKEN?
PFF. IK BEN NIET ERG IN VORM VANDAAG.
DAT ZIE IK!
OH JA?
STEL JE NIET ZO AAN
HEEE!
MAAR DOE IETS.
AUHHH!
INPLAATS VAN JE ZOGENAAMDE TRIESTE LOT TE BETREUREN.
HÉ, HOU OP ZEG, ANDERS GA IK OOK NOG HUILEN.